

LEV NIKOLAJEVIC TOTSTOJ

VLÁDA TMY

A JINÁ DRAMATA

OKRESNÍ KNIHOVNA

V HODONÍNĚ

Doř. č.

159 242

KNIHOVNA KLASIK

Přeložila Alena Morávková

OPRO

Translation © Alena Morávková, 1987

Epilogue © Miloslav Jehlička, 1987

VLÁDA TMY

neboli

Uváz jen drápkem a je s ním ámen

Drama o pěti dějstvích

... Ale já vám pravím: Každý, kdo
hledí na ženu se žádostivostí, již
s ní zcizoložil v svém srdci.

Jestliže tě tvé pravé oko svádí,
vyrví je a odhod od sebe, neboť jest pro
tebe lépe, aby jeden tvůj úd zahynul,
než aby celé tvé tělo přišlo do pekla.

Matouš V, 28,29.

OSOBY

PETR, bohatý mužik, 42 let, podruhé ženatý, stonavý

ANISJA, jeho parádivá žena, 32 let

AKULINA, Petrova dcera z prvního manželství, 16 let,
nahluchlá, přihlouplá

AŇUTKA, druhá dcera, 10 let

NIKITA, jejich čeledín, švihák, 25 let

AKIM, Nikitův otec, 50 let, nevzhledný, bohobojný mužik

MATRJONA, jeho žena, 50 let

MARINA, sirotek, 22 let

KMOTRA — sousedka

MITRIČ, starý čeledín, vojenský vysloužilce

ANISJINA KMOTRA

ŽENICHŮV OTEC, zamračený mužik

MARININ MUŽ

PRVNÍ DĚVČE

DRUHÉ DĚVČE

STRÁŽMISTR

DROŽKÁŘ

DRUŽBA

DOHAZOVAČKA

AKULININ ŽENICH

STAROSTA

Vesničané, svatební hosté

OSOBY

PETR, bohatý mužik, 42 let, podruhé ženatý, monachy
ANISJA, jeho parádívá žena, 32 let
AKULINA, Petrova dcera a prvního manželského
nabubka, přibližně 10 let
ANUTKA, druhá dcera, 10 let
NIKITA, jejich čeledín, švihák, 25 let
AKIM, Nikitin otec, 50 let, nevzhledný, bohatý mužik
MARIJONA, jeho žena, 50 let
MARINA, srodek, 22 let
KMOTRA — souzedečka
MITRČ, starý čeledín, vojenský vysloužilce
ANISJIN KMOTRA
ŽENICHŮV OTEC, zasnoubený mužik
MARININ MUŽ
PRVNÍ DĚVČE
DRUHÉ DĚVČE
STRAŽMISTR
PROŠKAR
DRUŽBA
DOHAZOVAČKA
AKULININ ŽENICH
STAROSTA

Vesničané, veselíci, hosté

PRVNÍ DĚJSTVÍ

Odehrává se na podzim v jedné velké vesnici. Prostorná světnice v Petrově chalupě. Petr sedí na lavici a spravuje chomout. Anisja a Akulina předou.

1. VÝSTUP

Petr, Anisja a Akulina. (Obě zpívají dvojhlasně.)

Petr (vyhlédne oknem): Zas už koně utekli! Co když ušlapou hříbě? Hej, Nikito! Seš hluchej? *(Poslouchá. K ženským)* Přestaňte. Člověk neslyší vlastního slova.

Nikitův hlas (zvenčí): Co je?

Petr: Zažen koně!

Nikitův hlas: Dobrá, dobrá. Jenom mě nehoňte!

Petr (pokyvuje hlavou): Řekne se, čeledín... Kdybych byl zdravěj, za nic na světě bych čeledína nedržel. Je s ním jen trápení. *(Vstane a znovu se posadí.)* Nikito! Člověk se ho nedovolá... Běžte některá z vás... Akulino, utíkej a zažeh koně.

Akulina: Koně?

Petr: Co jinýho?

Akulina: Už jdu. *(Odejde.)*

2. VÝSTUP

Petr a Anisja.

Petr: Ten Nikita je ale kůže líná. Nehodí se pro hospodářství. Dává si na čas. Než se otočí a něco udělá...

Anisja: Zato ty jsi jako vítr. Hup z pece na lavici a zpátky. Ale na jiných hledáš chlupy.

Petr: Kdybych nehledal, za rok bych se s tím vším neshledal. Vlastní chalupu bych nepoznal. To jsou mi dneska lidi!

Anisja: Chceš deset věcí najednou, a ještě nadáváš. Z pece se lehko poroučí.

Petr (zavzdychá): Kdyby mě nechytla nemoc, nedržel bych ho tady. (Za scénou zaslechneme Akulinin hlas: „Hyjé, hyjé...“ Slyšíme ržání hříběte a koně vběhnou do vrat. Vrata zaskřípají.)

Petr: Mlátit prázdnou slámu, na to ho užije. Namouduši, nedržel bych ho ani den.

Anisja (ho napodobuje): Prej „nedržel bych ho ani den...“ To se ti lehko řekne. Zapřáhni se sám do chomoutu a pak mluv!

3. VÝSTUP

Předchozí a Akulina.

Akulina (vejde): Stěží jsem je zahнала zpátky. Grošák vyvádí...

Petr: A kde je Nikita?

Akulina: Stojí venku.

Petr: A co dělá?

Akulina: Stojí za rohem a huba mu jede.

Petr: Od tebe člověk neslyší kloudnýho slova... S kým tam stojí?

Akulina (neslyší): Cože?

(*Petr jen mávne rukou. Akulina usedne ke kolovrátku.*)

4. VÝSTUP

Předchozí a Aňutka.

Aňutka (vběhne dovnitř. K matce): Za Nikitkou přišli jeho táta s mámou. Chtějí ho vzít domů. Ať mi jazyk zdřevění, jestli lžu.

Anisja: Nepovídej!

Aňutka: Ať se na místě propadnu, jestli lžu! (*Směje se.*) Jdu kolem a Nikita mi povídá: „Sbohem, slečno Aňutko, zvu vás na svatbu. Odcházím.“ A směje se.

Anisja (k muži): Vidíš, nepotřebuje tě. Beztak chtěl odejít... a ty pořád jen „vyženu ho, vyženu“!

Petr: Ať si jde. Najdu si jinýho.

Anisja: Dal jsi mu závdavek.

(*Aňutka přistoupí ke dveřím, poslouchá, co si povídají, a nakonec odejde.*)

5. VÝSTUP

Anisja, Petr a Akulina.

Petr (se mračí): Závdavek, závdavek... V létě si to odslouží.

Anisja: Copak ty, tobě se uleví, když půjde. Aspoň bude o jeden krk míň. Ale já abych celou zimu dřela jako kůň. Holka se neumí postavit k žádný práci a ty se budeš válet na peci. Já tě znám.

Petr: Nic neslyším... Darmo meleš pantem.

Anisja: Plnej dvůr dobytka... Stračenu jsi neprodal a ovce se ti na zimu rozplemenily... Jen toho krmení a vody! A přitom chceš propustit čeledína. Ale já tuhle chlapeckou práci dělat nebudu! Lehnu si na pec jako ty a ať všechno pojde! Dělej, jak umíš.

Petr (k Akulině): Běž pro seno... už je čas.

Akulina: Pro seno? No tak já jdu. (*Oblékne si dlouhý kabát a vezme si provaz.*)

Anisja: Nebudu se dřít. Konec a basta! Dři se sám.

Petr: Přestaň! Co se tak čertíš? Trkáš jako beran.

Anisja: A ty zas štěkáš jako vzteklej pes! Člověk se od tebe nedočká ani práce, ani kouska radosti. Jenom si cpeš to svoje panděro. Namouduši, hotovej vzteklej čokl...

Petr (si odplivne a oblékne se): Fuj tajksl! Odpusť mi to, panebože! Půjdu vyzvědět, jak to doopravdy je. (*Odejde.*)

Anisja (za ním): Jen běž, ty nosatej plesnivej čerte!

6. VÝSTUP

Anisja a Akulina.

Akulina: Proč tatínkovi nadáváš?

Anisja: Aby tě... huso jedna. Radši drž jazyk za zuby.

Akulina (popojde ke dveřím): Víím, proč mu nadáváš. Sama seš husa a vzteklá čubka! Aby tě... ale já se tě nebojím.

Anisja: Cože? (*Vyskočí a hledá, čím by ji přetáhla.*) Dej si pozor, nebo tě... přetáhnu vidlema...

Akulina (otevře dveře): Ty sama seš čertice a vzteklá čubka... Čertice, čubka, čertice! (*Odběhne.*)

7. VÝSTUP

Anisja sama.

Anisja (se zamyslí): Prej, pozvu tě na svatbu. Copak, snad ho nechtejší oženit? Dej si pozor, Nikitko: Jestli máš tohle za lubem... ne. Nemůžu bez tebe žít. Nepustím tě.

8. VÝSTUP

Anisja a Nikita.

Nikita (vejde a rozhlédne se. Když zpozoruje, že je Anisja sama, spěšně k ní přistoupí. Šeptem): Hotová pohroma, děvče zlatý... Přijel táta a chce, abych se vrátil domů. Prej, oženíme tě a hospodař.

Anisja: Jen se ožeň. To se mě netýká...

Nikita: Hledme... Já si lámu hlavu, jak to nejlíp zaonačit, a ty hned: ožeň se. Co to povídáš? (*Zamrká na ni.*) Už jsi zapomněla?

Anisja: Jen se ožeň. Já tě tak potřebuju...

Nikita: Co se čepejíš? Ani pohladit se nedáš... Co je s tebou?

Anisja: To proto, že mě chceš opustit... Aťsi, já tě nepotřebuju. Tak je to, abys věděl!

Nikita: Přestaň, Anisjo. Myslíš, že na tebe chci zapomenout? Do smrti na tebe nezapomenu. Nikdy tě neopustím. Myslím si, i když mě ožení, vrátím se zpátky. Jen aby mě neodvedli domů.

Anisja: Ženáče nepotřebuju.

Nikita: Co to povídáš, děvče zlatý? Bez otcovský vůle se člověk neobejde.

Anisja: Svádíš to na starýho, a zatím je to tvoje práce. Už dávno se cukruješ s tím svým cukrouškem, s Marinkou. To ona ti nakukala. Ne nadarmo onehdá příběhla.

Nikita: Marinka?! K čemu by mně byla? Málo se jich na mě věší?

Anisja: Proč přijel tvůj tatík? Protože jsi mu to nakázal! Obelhal jsi mě! (*Pláče.*)

Nikita: Anisjo... Věříš v pánaboha nebo ne? Něco takovýho mě ani ve snu nenapadlo. Nic nevím, neznám. To všechno si vymyslel tatík.

Anisja: Když nechceš, odtáhne tě snad provazem?

Nikita: Mám se vzepřít rodičovský vůli? Ale pánbůh ví, že mě to netěší.

Anisja: Jen se vzepři, a hotovo.

Nikita: Jeden se taky vzepřel a na obecním úřadě mu jich vysázeli... A to by mě taky netěšilo. Prej to lehtëá.

Anisja: Přestaň... To jsou mi žerty... A poslouvej: jestli se oženíš s Marinkou, nevím, co provedu... už vím, zabiju se! Zhřešila jsem proti božímu přikázání, ale na tom už se nedá nic změnit... Jak odejdeš, udělám to...

Nikita: Co bych odcházel? Kdybych chtěl odejít, už dávno bych to udělal. Onehdá mě Ivan Semjonyč lákal, potřebuje kočího... To je, panečku, živobytí! A nešel jsem. Myslím si, leckdo mě potřebuje. Kdybys mě neměla ráda, to by byla jiná.

Anisja: Pamatuj si... Ten můj dnes nebo zejtra umře a my skryjem svůj hřích. Vezmu si tě a bude z tebe hospodář.

Nikita: Co bysme špekulovali... Co bude, to bude. A já?... Starám se jako o svoje. Hospodář mě má rád a hospodyně, jak je vidět, taky. Že mě mají ženské rády — to není moje vina, abys věděla.

Anisja: A budeš mě mít pořád rád?
Nikita (ji obejmě): Jak by ne! Zapadlas mi do srdce.

9. VÝSTUP

Předchozí a Matrjona (vejde a dlouho se křížuje před svatými obrazy. Nikita a Anisja od sebe odskočí.)

Matrjona: Mha přede mnou, mha za mnou... Koukám a nevidím, poslouchám a neslyším. Pohrál sis? Proč ne... I tele si rádo hraje. Mládí je mládí. Hospodář tě volá, chlapče.

Nikita: Šel jsem pro sekyru.

Matrjona: Víím, pro jakou sekyru, holenku. Tu, co leží pod ženskéjma sukněma.

Nikita (se shýbne pro sekyru): Vy mě chcete doopravdy oženit, maminko? A k čemu to bude dobré? Proč bych se ženil?

Matrjona: Moje řeč, chlapče zlatá. Žiješ si tu jako v bavlnce. Ale to tatík si vzal něco do hlavy. Jen běž, chlapče zlatá, my to tady rozsoudíme bez tebe.

Nikita: Namouduši, nevím, co si mám z toho vybrat: Jednou mě chcete oženit, a pak zas, že to není potřeba. Kdo se v tom má vyznat. (*Odejde.*)

10. VÝSTUP

Anisja a Matrjona.

Anisja: Doopravdy ho chcete oženit, tetičko?

Matrjona: S kýmpak, růžičko ty moje? Víš, jak to u nás chodí. Samá bída. Ale ten můj pořád mele: oženíme ho, oženíme. Ale má tuze krátký rozum. Koně se neplaší, když mají plný žebřiny ovsa. A lidi neutíkají z dobrého bydla, když je nepálí. Copak nevidím, kam to všechno spěje? (*Zamrká na ni.*)

Anisja: Nemám, co bych před tebou tajila, tetičko. Všecko víš. Zhřešila jsem, zamilovala jsem se do tvýho syna.

Matrjona: Tos mi pověděla náramnou novinu. Myslíš, že to teta Matrjona nevěděla? Holka zlatá, já jsem všemi mastmi mazaná. Ty moje růžičko! Teta Matrjona vidí o sto honů dopředu. Všecko vím, růžičko moje! Víím, proč mladice potřebujou prášky pro spaní. Tuhle ti je nesu. (*Rozvazuje šátek a vytáhne prášky, zabalené do papíru.*) Co mám vidět, vidím, a co nemám, nevidím a nechci vidět. Tak je to. Já taky bejvala mladá. S tím svým troubou jsem to musela umět. Znáím všechny kličky i háčky. Koukám, růžičko, že ten tvůj chradne, ztrácí se. Copak to je nějaký život? Kdybys do něj píchla, ani kapička krve nevyteče. Do jara nevydrží. Musíš mít někoho ku pomoci. Není snad můj syn dost dobrý? O nic horší než ostatní. Tak proč bych mu bránila ve štěstí? Přeju vlastnímu dítěti jen to nejlepší.

Anisja: Jen aby od nás neodešel...

Matrjona: Neboj se, vlašovičko. To všechno je jenom kohoutí kokrhání. Znáš toho mýho. Moc rozumu nepobral, ale když si něco vezme do palice, ne a ne to z ní vytlout.

Anisja: A jak ho to vlastně napadlo?

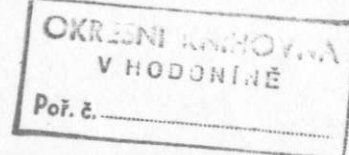
Matrjona: Dobře víš, růžičko, jak se náš Nikitka točí za sukněma. A sám je mládenec jako panna: to se mu nedá upřít. Jak víš, pracoval na dráze. Tam byla za kuchařku jedna holka, sirota. No a ta se na něj přilepila.

Anisja: Myslíš Marinku?

Matrjona: Tu, tu, aby do ní hrom... Nevím, jestli spolu něco měli nebo ne, ale jak se to dozvěděl ten můj — už ani nevím, jestli mu to lidi donesli, nebo sama mu něco namluvila...

Anisja: Jak si troufá, zmije jedna!

Matrjona: No a ten můj dědek se splašil, palice dubová. Musí se oženit, vede svou, a odčinit hřích. Vemem ho domů a oženíme ho. Rozmlouvala jsem mu to horem dolem... Ale kdepak! No dobrá, myslím si. Vezmu to za jinej konec. Mužský musíme nalákat. Jsou to troubové... Na voko souhlasit, a když přijde k věci, zaonačíme to po svém. Ženská slízá z pece a přitom toho vyšpekuluje... kdepak by na to mužskej stačil! Dobrá, táto,

povídám. Ženitba je dobrá věc. Jenom musíme vzít rozum do hrsti. Zajdem za synem a poradíme se s hospodářem, co na to řekne. A tak jsme tady.

Anisja: Jak to tak, tetičko? Když mu vlastní otec poručí...

Matrjona: Poručí? Takové poručení je jako plácnutí do vody. Nemusíš mít strach, k ničemu nedojde. Já teď s hospodářem všecko proberu, procedím, že z toho nic nezůstane. Šla jsem s tím svým, abych dokázala dobrou vůli. Náš syn žije jako v nebi a čeká ho štěstí — proč bych mu namlouvala nějakou poběhlíci? Mám snad všech pět pohromadě, ne?

Anisja: Přiběhla za ním i sem. Věř, tetičko, když mi řekli, že ho chcete oženit, jako by mi nůž vrazili do srdce. Třeba si na ni myslí...

Matrjona: Růžičko ty moje! To by dočista ztratil rozum. Proč by se zakoukal do nějaký tulačky, která nemá ani kde hlavu složit? Náš Nikolka má za ušima. Ten ví, do koho se má zakoukat. Neměj starost, srdíčko moje. Ani za svět ho neodvedem. A neoženíme. Něco přidáte a ať si u vás zůstane.

Anisja: Kdyby odešel, přestane mě těšit svět.

Matrjona: Mladá krev... Já vím, to není žádnéj med. Taková růže v rozpuku a žiješ s takovým křenem...

Anisja: Věř mi, tetičko, už mě ten můj nosatej čert dočista omrzel. Radši bych ho neviděla.

Matrjona: Tak už to chodí. Koukej. (*Šeptem, ohlíží se.*) Abys věděla, byla jsem u jednoho dědy pro prášky. Dal mi dvoje. Tyhle, povídá, jsou pro spaní. Když spolkneš jeden, usneš, jako když tě do vody hodí. A tyhle, povídá, když někomu nasypeš do vody, dotyčnej nic neucetjít, ale mají náramný účinek. Stačí sedumkrát po špetičce a co nevidět budeš volná. A...a...a...

Anisja: Co je to za prášky?

Matrjona: Vůbec nic se nepozná, jsou bez vůně a chuti. Chtěl na mně celej rubl. Míň nemůžu, povídá. Není tak lehký je sehnat. To chce filipa. A tak jsem kejvla. Myslím si, když si je nevemeš, odnesu je Michajlovně.

Anisja: A...a... a nemůžou uškodit?

Matrjona: Čemu by mohly uškodit? Kdyby ten tvůj byl jako řípa, to by byla jiná, ale takhle... Žije na světě jen pro ostudu. Pára nad hrncem a ne člověk... Takovejch se najde...

Anisja: Ta moje ubohá hlava! Bojím se, tetičko, abych nezhrěšila proti pánubohu. Co to jen může být za prášky?

Matrjona: Můžu je odnýt zpátky.

Anisja: A mají se taky rozpustit ve vodě jako ty první?

Matrjona: Lepší je to v čaji, povídá ten děda. A nic se nepozná. Jsou bez vůně, bez chuti. Ten měl pod čepicí.

Anisja (*vezme prášky*): Ta moje ubohá hlava... Nikdy bych na nic takovýho nepomyslela, ale tohle jsou učiněný galeje.

Matrjona: A rubl nezapomeň. Slíbila jsem tomu dědovi, že mu ho donesu. Když se stará...

Anisja: Bodejt... (*Jde k truhle a schová tam prášky.*)

Matrjona: Dobře je schovej, ať se o tom nikdo nedoví. A kdyby, nedej pánbůh, tak řekni, že to je prostředek proti švábům... (*Bere si rubl.*) Na ty taky platí... (*Odmlčí se.*)

11. VÝSTUP

Předchozí, Petr a Akim. Akim vejde a pokřikuje se před svatými obrazy.

Petr (vejde a posadí se): Tak co bys rád, strejdo Akime?

Akim: Lepší by bylo, Ignatjiči, kdyby tento... vlastně ne-tento... Všecko je to zhejčkanost. Rád bych tento... přitáhnul k práci Nikitku. A kdybys ty jako netento, dalo by se to tento... Bylo by to tak líp...

Petr: Dobrá, dobrá. Promluvíme si. Posad se.

(*Akim se posadí.*)

Tak ty ho chceš oženit?

Akim: S veselkou se dá tento... posečkat, hospodáři. Víš, že nemáme nazbyt. Kdepak tento... ženit! Sami sotva dejcháme. Eště strojit veselku!

Petr: Posuď sám, jak to bude nejlíp.

Matrjona: Nikitka nemá naspěch. Veselka, to je vážná věc.

A náš syn není malina, neopadá.

Petr: Což o to... oženit se, na tom není nic špatného.

Akim: Rád bych, tento... Nachomejtla se mi tento... práce ve městě, náramná práce...

Matrjona: Tomu říkáš práce? Čistit žumpy! Když tuhle přijel domů, zrovna se mi zved žaludek. Fuj tajksl!

Akim: To je pravda, nejprv to člověka tento... praští do nosu. Ale když si zvykne, už mu to nepříjde... Je to jako vejpalcky... A že to tento... smrdí? Našinec nemůže moc tento... ohrnovat nos. Může se převlíct. A tak bych měl rád tento... Nikitku doma. Ať přiloží ruku k dílu. A já zas ve městě.

Petr: Správně. Ať hospodaří. Ale jak to bude s penězma?

Akim: Máš pravdu. Správně jsi to řekl, Ignatjiči. Jednou se dal najmout, a tak to musí odsloužit. To už je jako tento... prodanej, víme? Jen bych ho rád tento... oženil. Kdybys ho na nějaký čas pustil domů...

Petr: Proč ne, to můžu.

Matrjona: Hospodáři, my se tuhle s tím mým ne a ne shodnout. Vyznám se ti upřímně jako pánubohu, nic neztajím. Aspoň nás rozsoudíš. Tuhle ten můj si vzal do hlavy, že Nikitku ožení. Ale zeptej se ho, s kým! Kdyby to bylo slušný děvče, nebránila bych mu ve štěstí. Ale je to necuda...

Akim: Proč na ni tento... nasazuješ? Náš Nikita jí ublížil, tak je to.

Petr: A jakpak jí ublížil?

Akim: Vyšlo najevo, že s mým Nikitou tento... vlastně...

Matrjona: Nech toho. Já mám hbitější jazyk, povím to sama. Náš Nikitka eště předtím, než se najal, dělal na dráze. A tam se na něj přilepila jedna hloupá holka, Marinka jí říkájí — byla tam za kuchařku. A teď chodí a vykládá, že ji náš Nikitka oklamal.

Petr: To není pěkné.

Matrjona: Ale ona sama je běhna, toulá se po lidech.

Akim: Zas už tento... začínáš... Ale ta tvoje písnička je tento... skrz naskrz falešná...

Matrjona: Od toho mého sokola uslyšíš jenom tento, ne-tento, ale co tento, sám neví. Jen se zeptej lidí. Každý to dosvědčí. Je to poběhlíce a tulačka.

Petr (k Akimovi): Když je to tak, co bys ho nutil do ženění? Snacha není láptě, tu jen tak neodhodíš do kouta.

Akim (se rozpálí): Že se boha nebojíš, stará... Ta holka je tento... tuze hodná. Je mi jí tento... líto.

Matrjona: Ty seš jako ta toulavá mniška, co po světě chodila a všem rozdávala, a doma u nich neměli co do huby. Cizí holku lituješ a vlastního dítěte ti není líto. Uvaž si ji na krk sám. A přestaň už! Nemá to hlavu ani patu.

Akim: Jak to, že tento... nemá...

Matrjona: Nech toho, já to řeknu sama.

Akim (ji přeruší): Ne, a já povídám, že tento... že to má patu. Ty všecko obrátíš tak, jak se ti to tento... hodí, ale pánbůh to beztak tento... spraví po svém. Tak tak...

Matrjona: Co bych si s tebou zbůhdarma lámala jazyk.

Akim: Holka je tento... do práce jako kat a přitom není do větru. Když se to tak veme tento... kolem a kolem... jsme chudí, a tak je každá ruka dobrá: ani veselka nepříjde draho. A hlavně, ublížit sirotě je tento... A náš Nikita jí ublížil.

Matrjona: To říká každá...

Anisja: Neposlouchej ženské, strejčku! Ty ti toho napovídají!

Akim: A co tomu řekne pámbu? Není snad ta holka taky tento... člověk? Před bohem jsme si všichni rovni. Co myslíš?

Matrjona: Už zas vede svou...

Petr: Víš, strejdo Akime, holkám se nedá věřit každý slovo. A co váš syn? Pošlete pro něj a vyptejte se ho jaksepatří, jak to vlastně je. Přece si neveme takovej hřích na duši!

(*Anisja vstane.*)

Řekni, že ho otec volá.

(*Anisja odejde.*)

12. VÝSTUP

Předchozí bez Anisji.

Matrjona: Teď jsi, hospodáři, trefil hřebík na hlavičku. Jen ať nám to Nikitka poví. Dneska se nesluší někoho oženit proti jeho vůli. Musíme se našeho syna zeptat. Podle mýho bude proti. Ani za svět by si takovou nevzal, aby se mu všici smáli. Jak já na to pohlížím, měl by zůstat tady a odsloužit si svoje. Proč bysme ho na léto brali domů? Někdo už nám vypomůže. Přidej nám desítku a zůstane.

Petr: Ne tak hrr... Všecko hezky po pořádku... Nejdřív jedno a pak druhý.

Akim: Já jen tento... hospodáři. Tak to na světě chodí... Člověk kouká, jak to nejlíp zaonačit pro sebe, a na pána-boha zapomíná. Myslí na sebe a nakonec si jen uškodí. Kdo nepamatuje na pána-boha, špatně skončí.

Petr: Toseví, na pána-boha zapomínat nesmíme.

Akim: I když je člověku tento... sebehůř, je to vůle boží a duše se tento... raduje. Ono to svádí. Kupříkladu já si myslím: ožením Nikitku, aspoň tento... odčiní hřích. On bude tento... hospodařit doma, jak se sluší, a já se budu otáčet ve městě... Práce je to příhodná. A něco vynese. A pánu-bohu se to taky bude tento... zamlouvat: sirota je sirota. Letos jsme tento... vzali správci dříví. Myslíme si, podfouknem ho. Jenže pána-boha jsme tento... nepodfoukli, tak je to...

13. VÝSTUP

Předchozí, Nikita a Aňuta.

Nikita: Volali jste mě? (*Posadí se a vytáhne tabák.*)

Petr (*tiše, vyčítavě*): Nevíš, co se patří? Otec tě volá a ty si sedneš a vytáhneš tabáček. Jen pojď sem a pěkně stůj!

(*Nikita se postaví ke stolu, nenuceně se opře a usmívá se.*)

Akim: Je na tebe tento, Nikitko... stížnost.

Nikita: A kdopak si na mě stěžuje?

Akim: Holka, sirota... Marinka, však ji znáš.

Nikita (*se usmívá*): To se divím. A nač si stěžuje? To ona sama ti něco namluvila?

Akim: Já se tě ptám a ty tento... odpovídej. Měl jsi s ní něco?

Nikita: Nerozumím vám.

Akim: Tento... špásoval jsi s ní?

Nikita: To je toho! S kuchařkou si člověk z dlouhý chvíle zašpásuje, spustí na harmoniku a ona začne tancovat. Co víc chcete vědět?

Petr: Nekličkuj, Nikito. Vlastní otec se tě ptá... Odpověz po pravdě.

Akim (*slavnostně*): Před světem se dá hřích tento... utajit, ale před pánem-bohem ne. Dobře si to rozmysli, Nikito, a netento... nelži! Sirotě je lehké ublížit. Tak a tento... mluv!

Nikita: Říkám, co bylo, a víc nemám, co bych řek. (*Dostává se do ráže.*) Taková holka toho napovídá! Ale ať si říká, co chce. Jako by mluvila o nebožtíkovi... Na Fedku Mi-kiškina si taky stěžovala. Copak dneska si člověk nemůže ani zašpásovat? Ať si mluví, když chce.

Akim: Dej si pozor, Nikitko! Lež má krátké nohy. Měl jsi s ní něco?

Nikita (*stranou*): Namouduši, co si na mě zasedli? (*K Akimovi*) Povídám, že nic nevím. Nic jsem s ní neměl. (*Zlostně*) Ať odtud nevyjdu, jestli lžu. Táhle Kristus je můj svědek. (*Pokřižuje se před svatým obrazem.*) Nic nevím, nic neznám. (*mlčící. Pokračuje ještě kurážněji.*) A proč jste si vlastně vzali do hlavy, že mě s ní oženíte? Namouduši, to je škandál. Dneska nemáte právo oženit mě proti mojí vůli. To je náramně jednoduchý.

Matrjona (*k muži*): To všecko ta tvoje hloupá palice: věříš všemu, co ti kdo napovídá. Darmo jsi Nikitu přivedl do úzkých. Radši ať zůstane u hospodáře. A hospodář nám k tý naší bídě přidá desítku. Až přijde čas, Nikitu oženíme.

Petr: Tak jak, strejdo Akime?

Akim (zamlaská, k synovi): Pamatuj, Nikito: nevinně prolitá tento... slza nesklouzne dolů na zem, ale dopadne na hlavu viníka. Měj se na pozoru, aby se ti to nestalo.
Nikita: Ty sám se měj na pozoru. (*Posadí se.*)
Aňutka: Půjdu to povědět mamince. (*Odběhne.*)

14. VÝSTUP

Petr, Akim, Matrjona a Nikita

Matrjona (k Petrovi): Tak je to, hospodáři. Ten můj je jako beran: co si jednou veme do hlavy, ani holí nevytlučeš. Darmo jsme tě obtěžovali. Jak to bylo, tak ať to zůstane. Nech si Nikolku u sebe, ať ti slouží.

Petr: Tak jak to uděláme, strejdo Akime?

Akim: Co naplat... nechal jsem tento... Nikitkovi na vůli... jen aby se netento... Rád bych tento, ale...

Matrjona: Ani sám nevíš, co pleteš. Ať to zůstane, jak to bylo. On sám by nerad odešel. Kam bysme ho hnali? Nějak už si pomůžem...

Petr: Jedno si pamatuj, strejdo Akime: když ho na léto odvedeš, na zimu ho nepotřebuju. Když už, tak na celý rok.

Matrjona: Dobrá. Souhlasíme. My si někoho na tu nejhorší dobu najdeme a Nikita zůstane u vás. Teď nám dej desítku.

Petr: Tak co — platí, strejdo Akime?

Akim (s povzdechem): Jak se zdá, tento, jinak to netento... Dobrá, platí.

Matrjona: Od svátku svatého Dimitrije na rok. Víme, že nás neošidíš. Ale desítku nám dej hned. Vytrhni nás z nejhoršího.

(*Vstane a ukloní se.*)

15. VÝSTUP

Předchozí, Anisja a Aňutka, Anisja usedne stranou.

Petr: No co, když je to tak, pojďme do hospody a zapijem to. Že jsme si plácli. Pojďme, strejdo Akime, dáme si vodku.

Akim: Nepiju ani vodku ani tento... víno.

Petr: Tak se napiješ čaje.

Akim: Čaj, to jo. Čaj, to je můj velkej hřích.

Petr: A ženské ať si taky dají čaj. A ty, Nikito, zažeh ovce na pastvu a naber slámu.

Nikita: Dobrá.

(*Všichni až na Nikitu odcházejí. Stmívá se.*)

16. VÝSTUP

Nikita sám.

Nikita (si zapaluje): Že si na mě zalezli... Prej řekni, jak jsi to koulel s děvčaty. Kdybych jim to měl vykládat, trvalo by to celou věčnost. Prej — ožeň se s ní. Kdybych si měl každou vzít, to by bylo manželek! Já se nepotřebuju ženit. Nežiju si o nic hůř než ženáč a lidi mi to závidí. Jako by mě něco postrčilo, abych se pokřižoval před svatým obrazem. A byl pokoj! Prej člověk se bojí přísahat křivě. To všechno je hloupost. To se jen tak říká. Je to jako by nic.

17. VÝSTUP

Nikita a Akulina.

Akulina (vejde v dlouhém kabátě, odloží provaz, svlékne se a zamíří do komory): Proč nerozsvítíš?

Nikita: Abych se na tebe koukal? Beztak tě vidím.

Akulina: Aby tě...

18. VÝSTUP

Předchozí a Aňutka.

Aňutka (vběhne. K Nikitovi šeptem): Nikito, běž honem, někdo se po tobě ptá. Ať mi jazyk zdřevění, jestli lžu.

Nikita: Kdo je to?

Aňutka: Marinka od dráhy. Stojí za rohem.

Nikita: Nelži!

Aňutka: Namouduši.

Nikita: Co mi chce?

Aňutka: Máš za ní přijít. Potřebuju Nikitovi něco říct, povídá. Vypytávám se jí, ale ona mlčí jako hrob. Jenom se zeptala, jestli je pravda, že od nás odcházíš. A já na to: není to pravda. Jeho táta ho chtěl vzít domů a oženit, ale on že ne. A tak u nás zůstane ještě celý rok. A ona povídá: pošli ho ke mně, pro Kristovy rány! Musím mu honem něco povědět. Už hodnou chvíli čeká. Běž za ní...

Nikita: Bůh s ní. Kam bych šel?

Aňutka: Povídá: když nepříjde, sama za ním půjdu. Ať mi jazyk zdřevění!

Nikita: Chvilku počká a pak půjde svou cestou.

Aňutka: Prej ho chtějí oženit s Akulinou, povídá.

Akulina (přistoupí k Nikitovi s vřeténkem): Koho že chtějí oženit s Akulinou?

Aňutka: Tuhle Nikitu.

Akulina: To není jen tak. A kdo to povídal?

Nikita: Lidi. (*Dívá se na ni a směje se.*) Co, Akulino, vezmeš si mě za muže?

Akulina: Tebe? Dřív bych si tě možná vzala, ale teď už ne.

Nikita: A proč ne?

Akulina: Protože bys mě neměl rád.

Nikita: Jak to, že ne?

Akulina: Ona by ti to nedovolila.

Nikita: Kdo?

Akulina: Macecha. Pořád nadává a hlídá tě jako ostrůžek.

Nikita (se směje): Podívejme! Ty jsi nějak všímavá...

Akulina: Jsem snad slepá? Před chvilkou hudovala na tátnka... Čarodějnice... Pyskatá čarodějnice! (*Odejde do komory.*)

Aňutka: Podívej, Nikito! (*Vyhlédne oknem.*) Už jde. Namouduši, je to ona. No já půjdu. (*Odejde.*)

19. VÝSTUP

Nikita, Akulina v komoře a Marina.

Marina (vejde): Co mi to děláš?

Nikita: Co by? Nic nedělám.

Marina: Chceš mě opustit?

Nikita (se zlostně zvedne): Proč sem chodíš? To se sluší?

Marina: Ach, Nikitko...

Nikita: Vy jste mi ale... Proč jsi přišla?

Marina: Nikitko!

Nikita: „Nikitko, Nikitko...“ Bodejť, že jsem Nikitka. No a co? Co chceš? Odejdi, povídám.

Marina: Jak vidím, chceš mě opustit, zapomenout na mě?

Nikita: A nač bych měl vzpomínat? Sama nevíš. Stojíš za rohem, pošleš za mnou Aňutku a já nic. Proč? To je náramně jednoduchý: nepotřebuju tě. Běž, jen běž.

Marina: Že mě nepotřebuješ? Najednou! Uvěřila jsem ti, že mě budeš mít rád. A sotva jsi odešel, ztratil jsi mě z očí, už mě nepotřebuješ.

Nikita: Co to motáš? Tátovi jsi taky něco napovídala... Buď tak hodná a odejdi.

Marina: Víš dobře, že jsem neměla ráda nikoho jiného, jenom tebe. Když si mě nevezmeš, nebudu se na tebe zlobit. Ničím jsem se vůči tobě neprovinila. Ale proč mě už nemáš rád? Proč?

Nikita: Co bychom louskali prázdné ořechy? Jen běž. Tyhle ženské... Kouska rozumu nemají.

Marina: Slíbil jsi, že si mě vezmeš... Nemrzí mě, že jsi mě obelhal, ale že už mě nemáš rád. A nejen to. Že jsi mě vyměnil za jinou — a já vím, za kterou!

Nikita (k ní zlostně zamíří): Poslyš... S váma není kloudná řeč. Nic nechápete. Běž, nebo mě doženeš ke hříchu.

Marina: Ke hříchu? Chceš mě snad bít? Posluž si! Jen uhoď!

Co se tak naparuješ? Ach, Nikito...

Nikita: Co když někdo přijde a uvidí nás? A vůbec, co budem zbytečně utrácet čas.

Marina: Tak to je konec. Co bylo, bylo. Po vodě uplavalo. Nakazuješ mi, abych na tebe zapoměla. Ale pamatuj si, Nikito, chránila jsem svou dívčí čest jako oko v hlavě. A tys mě oklamal, můj mladý život jsi zahubil. Nebylo ti líto sirotky (*pláče*), odstoupil jsi ode mne. Zabil jsi mě, ale já se na tebe nezlobím. Bůh s tebou. Když najdeš lepší, zapomeň, když najdeš horší, vzpomeneš. Však ty si vzpomeneš. Když je to tak, sbohem. Měla jsem tě ráda. Naposledy sbohem. (*Chce ho obejmout a vezme jeho hlavu do svých dlaní.*)

Nikita (se vytrhne): Takhle to dopadá, když člověk s váma ztratí slovíčko. Jestli neodejdeš ty, půjdu já. A ty si tu zůstaň.

Marina (vykřikne): Seš horší než divá zvěř! (*ve dveřích*) Pánbůh ti nedá štěstí! (*S pláčem odchází.*)

20. VÝSTUP

Nikita a Akulina.

Akulina (vyjde z komory): Seš ty ale pes, Nikito.

Nikita: Co má být?

Akulina: Jak naříkala! (*Pláče.*)

Nikita: O čem to mluvíš?

Akulina: O čem? U...blí...žil jsi jí... Mně taky ublížíš... Pes!

(*Odejde do komory.*)

21. VÝSTUP

Nikita sám.

Nikita (po chvíli): Kdo se v tom má vyznat? Mám je všechny rád jako cukr, ale když se s nima zapletu, je to hotový neštěstí.

O p o n a

DRUHÉ DĚJSTVÍ

Scéna představuje náves a Petrovu chalupu. Vlevo chalupa s dvěma světnicemi, síní a zápražím uprostřed. Vpravo vrata a kus dvora, kde stojí Anisja a protřepává konopí. Od prvního dějství uplynulo půl roku.

1. VÝSTUP

Anisja sama.

Anisja (se zarazí a poslouchá): Zas už bručí... Nejspíš slezl z pece.

2. VÝSTUP

Anisja a Akulina (vejde s vědry na vahadle.)

Anisja: Volá mě. Běž a podívej se, co chce. Slyšíš? Křičí!

Akulina: A proč ty nejdeš?

Anisja: Běž, povídám.

(*Akulina zamíří do chalupy.*)

3. VÝSTUP

Anisja sama.

Anisja: Dočista mě utrápil. Ne a ne kápnout, kde schovává peníze. Tuhle šel do síně: nejspíš je schovává tam. Nevím, kde je mám hledat. Bojí se s nima rozloučit. Naštěstí jsou všechny v chalupě. Jenom je najít... Večer je u sebe neměl. Sama nevím, kde jsou. Utrápil mě, dočista mě utrápil.

4. VÝSTUP

Anisja a Akulina (vejde a uváže si šátek).

Anisja: Kampak?

Akulina: Posílá mě pro tetu Marfu. Povídá: běž a řekni sestře, ať ke mně zčerstva přijde. Co nevidět vypustím duši a chci jí něco povědět.

Anisja (k sobě): Posílá pro sestru. Ta moje hlava! Achich ouvej! Nejspíš chce všechno dát jí. Co mám dělat? (k Akulině) Nikam nechod.

Akulina: Musím pro tetu.

Anisja: Nechod nikam, povídám. Sama pro ni doběhnu. A ty zatím odnes prádlo k řece. Jinak nebudeš ani do večera hotová.

Akulina: Ale on mi poručil...

Anisja: Běž, kam tě posílají. Doběhnu pro Marfu sama. Seber košile z plotu.

Akulina: Košile? Ty pro ni nedojdeš. A on mi poručil...

Anisja: Povídám, že půjdu. Kde je Aňutka?

Akulina: Pase telata.

Anisja: Pošli ji sem, telata se nerozutečou.

(Akulina sebere prádlo a odejde.)

5. VÝSTUP

Anisja sama.

Anisja: Když nepůjdu, bude nadávat, a když půjdu, odkáže všechno sestře. Proč já jsem se jenom dřela? Nevím, co mám udělat... Ta moje hlava! Div se mi nerozskočí. (Pokračuje v práci.)

6. VÝSTUP

Anisja a Matrjona (vejde s holí a uzlíkem jako poutnice).

Matrjona: Pomáhej pámbu, růžičko.

Anisja (se ohlédne, odhodí konopí a spráskne ruce radostí): Toho bych se nenadála, tetičko... Jdeš právě vhod... To tě zrovna pánbůh posílá.

Matrjona: Copak se stalo?

Anisja: Zle je. Jsem už z toho celá popletená...

Matrjona: Povídá se, že ho zubatá nechce.

Anisja: Ani se neptej. Není to k životu ani k smrti.

Matrjona: A co peníze... nikomu nedal?

Anisja: Před chvílí poslal pro sestru. Nejspíš půjde o peníze.

Matrjona: To je jako na dlani. A nikomu jinému je nedával?

Anisja: Nikomu. Hlídám jako ostříž.

Matrjona: A kde je schovává?

Anisja: Neřek mi to. A já to ne a ne uhlídat. Přendává je z jednoho místa na druhý. A já si musím dávat pozor před Akulkou. Je sice hlupačka, ale číhá. Ach, moje ubohá hlava! Jsem z toho už celá usouzená.

Matrjona: Když dá peníze z domu, do smrti budeš naříkat. Vypíchají tě z hospodářství a nebudeš mít ani vindru. Celej život ses mořila s tím, kdo ti k srdci nepřirost, a nakonec jako vdova půjdeš po žebrotě.

Anisja: Ani nemluv, tetičko. Srdce mi usedá a nevím, co si mám počít, nemám se s kým poradit. Už jsem to říkala Nikitovi. Ale nechce s tím nic mít, netroufá si. Včera mi povídal, že peníze jsou schovaný pod podlahou.

Matrjona: No a? Dívala ses?

Anisja: Nešlo to, leží ve světnici. Všimla jsem si, že je má pár dní při sobě a pak je zas někam schová.

Matrjona: Pamatuj si, holka: když jednou šlápneš vedle, pak už to nespraviš. (šeptem) Dávala jsi mu ten silnej čaj?

Anisja: Ach... (Chce odpovědět, ale zahlédne sousedku a odmlčí se.)

7. VÝSTUP

Předchozí a kmotra — sousedka (jde kolem a slyší křik v chalupě. K Anisje)

Kmotra: Sousedko! Anisjo! Ten tvůj tě nejspíš volá.

Anisja: Pořád kašle a vypadá to, jako když křičí. Už má na kahánku.

Kmotra (přistoupí k Matřjoně): Pánbůh ti dej zdraví, babičko. Odkudpak tě k nám vítr zavál?

Matřjona: Ze dvora, má zlatá. Jdu navštívit synka. Nesu mu košile. To víš, je mi ho líto.

Kmotra: Tak to chodí. (*k Anisje*) Chtěla jsem bílit plátno, ale myslím si, je dost času. Ostatní ještě nezačali.

Anisja: Co bys pospíchala?

Matřjona: Dali jste ho zaopatřit?

Anisja: Jak by ne, včera přišel pop.

Kmotra: Včera jsem k nim zaběhla, vidím, že sotva dechá. Jak sešel! A tuhle už dočista umíral a položili ho pod svatý obrazy. Oplakali ho a chtěli ho umejvat.

Anisja: Zas ožil, vstal. A teď bloumá po světnici.

Matřjona: Dej odsloužit mši.

Anisja: Sousedí mi to radí. Když dožije do zejtřka, pošlu pro popa.

Kmotra: Je to soužení, vid', sousedko? Nadarmo se neříká: někdy se tolik nesouží ten, kdo stůně, ale ten, kdo ho ošetřuje.

Anisja: Máš pravdu. Je to trápení... Kdyby už to nějak skončilo, ať už tak či onak.

Kmotra: Bodejť, to není jen tak: celej rok umírá. Obě ruce máš svázaný.

Matřjona: Vdova má taky těžkej ouděl. Když je mladá, ještě to ujde, ale kdo ji polituje na stará kolena? Staroba — choroba. Třeba tuhle já... Jdu kousek a už jsem celá zmátořená, nohy mi neslouží. Kdepak je můj Nikita?

Anisja: Oře. Ale běž dovnitř. Uvařím ti čaj a trochu si odpočineš.

Matřjona (se posadí): Jsem celá umořená, holubičky moje. Jen dej odsloužit mši. To se patří. Říká se, že to prospěje duši.

Anisja: Zejtra pošlem pro kněze.

Matřjona: Tak to bude lepší. A my slavíme svatbu, holka.

Kmotra: Svatbu? A hned zjara?

Matřjona: Nadarmo se neříká: chudák se ožení třebaš přes noc. Semjon se oženil s Marinkou.

Anisja: Přece jen našla svoje štěstí!

Kmotra: Je to vdovec... Potřeboval mámu pro svoje děti.

Matřjona: Taktak, má čtyry. Kterápak pořádná by si ho vzala! A tak se oženil s Marinkou. Ona je ráda. Jenomže pili víno z prasklýho džbánu.

Kmotra: Podívejme! Copak, povídalo se něco? A je ten Semjon zazobanej?

Matřjona: Zatím jim nic nechybí.

Kmotra: Taktak, kdopak si veme vdovce s dětma! Třeba náš Michajlo. Chlap jako hora, jeжданánku...

Hlas jejího muže: Kam tě čerti nosej, Mavro? Běž a zažen stračenu!

(*Sousedka odchází.*)

8. VÝSTUP

Anisja a Matřjona.

Matřjona (když sousedka odchází, říká klidným hlasem): Dobře, že ji vyvdali. Aspoň ten můj hlupák ji nebude podstrkovat Nikitkovi. (*Ztlumí hlas do šepotu.*) Odešla! (*šeptem*) Tak co, uhostilas ho čajem?

Anisja: Ani nemluv. Bylo by líp, kdyby umíral sám od sebe. Beztak ne a ne umřít. A já na sebe vzala těžkej hřích. Ach ach... Moje ubohá hlava! Proč jsi mi dávala ty prášky?

Matřjona: Prášky pro spaní... Proč bys mu je nedala? Hůř mu nebude.

Anisja: Nemyslím ty pro spaní, ale ty bělavé.

Matřjona: Je to medicína, růžičko.

Anisja (zavzdychá): Já vím, ale mám strach. Tejral mě až hrůza.

Matřjona: Kolikrát jsi mu je dala?

Anisja: Dvakrát.

Matřjona: A nic jsi nepozorovala?

Anisja: Lízla jsem si toho čaje: byl trošinku nahořklý. Vypil

to a povídá: už i čaj je mi odpornej. A já povídám: nemocnému všechno zhořkne. A bylo mi tak ouzko, tetičko...

Matrjona: Nemysli na to. Od přemejšlení bolí hlava.

Anisja: Lepší by bylo, kdybys mi je nedávala a neponoukala mě ke hříchu. Když si na to vzpomenu, srdce se mi svírá. Proč jsi mi je dávala?

Matrjona: Pánbůh s tebou a zlé pryč! Co to povídáš, růžičko? Co to na mě svádíš? Dej si pozor... a nesváděj svou nemoc na zdravýho. Já s tím nemám nic společnýho, nic nevím, neznám a nic nechci vědět, znát. Třeba na kříž odpřisáhnou, že jsem ti žádný prášky nedávala a nikdy jsem je neviděla, ani o nich neslyšela. Máš vlastní rozum a všechno dobře rozvaž. Onehdá jsme o tobě mluvili. Povídáme, chudinka nebohá, má to ale trápení. Její nevlastní dcera je hlupačka a muž starej shnilej kořen. Jen samý soužení... To člověk provede ledajakou hloupost.

Anisja: Jak by ne... Než takovej život, to už je lepší navlíknout si oprátku nebo ho uškrtit.

Matrjona: Povídám: Každá chvilka je drahá. A proto si pospěš... Vypátrej, kam schovává peníze, a počastuj ho čajem.

Anisja: Ach, moje ubohá hlava! Sama nevím, co si mám počít... Ale je mi ouzko — kdyby už radši sám od sebe... umřel. Nechci si brát na svědomí takovej hřích.

Matrjona (zlostně): A proč schovává peníze? Copak si je veme s sebou do hrobu? Aby je nikdo nedostal? To je mi pěkné! Nedej pámbu, aby takový peníze přišly nazmar. To snad není hřích? A ty se máš na to koukat?

Anisja: Sama nevím. Dočista mě utrápil.

Matrjona: Jak to, že nevíš? To je jako ámen v otčenáši. Když šlápneš vedle, budeš do smrti litovat. Dá peníze sestře a ty utřeš hubu.

Anisja: Ach bože... Posílá pro sestru... musím pro ni dojít.

Matrjona: Dej si na čas. Nejdřív uvař čaj. Dáme mu napít a pak pohledáme — snad na ten jeho poklad kápneme.

Anisja: Ach bože... Jen aby z toho něco nebylo...

Matrjona: Ale co... Na peníze se nestačí jen dívat. Ohmatáš je očima a oni ti samy vzlouznou do ruky. Pospěš si.

Anisja: Půjdu a rozpálím samovar.

Matrjona: Běž, růžičko, a dej pozor, abys potom nelitovala.

Tak je to. (*Anisja poodejde, Matrjona ji posuňkem zavolá zpátky.*) Poslouchej: Nikitkovi všechno nevyzvoň. Je to hlupák. Nedej pámbůh, aby se dozvěděl o práškách. Bůhví, co by proved. Má tuze měkký srdce. Bylo mu líto zaříznout třeba i slepici. Nic mu neříkej. On to beztak nerozsoudí, to je ta smůla.

(*Vydešeně se zarazí — na prahu se objeví Petr.*)

9. VÝSTUP

Předchozí a Petr (vyleze na zápraží, přidržuje se zdi a zavolá slabým hlasem)

Petr: Člověk se vás nedovolá. Achichouvej... Anisjo, kdo je tady? (*Sklesne na lavici.*)

Anisja (se vynoří za rohem): Co lezeš ven? Proč neležíš?

Petr: Šla holka pro Marfu? Je mi těžko... kdyby už si pro mě zubatá přišla!

Anisja: Akulina má práci, poslala jsem ji k řece. Měj chvilku strpení. Až to dodělám, zaběhnu pro Marfu sama.

Petr: Pošli Aňutku. Kdepak je? Ááá, je mi těžko! To bude moje smrt!

Anisja: Poslala jsem pro ni.

Petr: Ááá... A kde je?

Anisja: Kde se toulá? Aby ji hrom...

Petr: Nemám už sílu... Všecko tady uvnitř mě pálí. Jako by mě tam vrtali vrtákem. Proč jste mě všichni opustili jako psa... Nikdo mi ani vody nepodá... Ááá... Pošli mně aspoň Aňutku.

Anisja: Vida, tady je. Běž k otci, Aňutko.

10. VÝSTUP

Předchozí a Aňutka (přiběhne. Anisja odejde za roh.)

Petr: Utíkej... k tetě Marfě a řekni jí: otec mě posílá, máš jít honem k němu, potřebuje s tebou mluvit.

Aňutka: Dobrá, už běžím.

Petr: Počkej. Řekni, ať si pospíší. Pověz, že mám smrt na jazyku. Ááá...

Aňutka: Jen si vezmu šátek... (*Odběhne.*)

11. VÝSTUP

Petr, Anisja a Matrjona.

Matrjona (mrká na Anisju): Pamatuj, co máš udělat, holčičko. Běž do sednice a všechno prohledej. Jako když si pes hledá blechy v kožichu. Prosmejčí každé kout a já už si ho vezmu na starost. Podívám se, jestli je nemá u sebe.

Anisja (k Matrjoně): Už běžím. Dobře, žes přišla — hned mám větší kuráž. (*Přistoupí k zápraží. K Petrovi*) Mám ti uvařit čaj? Přišla teta Matrjona za synem — napijete se spolu.

Petr: Proč ne, uvař.

12. VÝSTUP

Petr a Matrjona. Matrjona přistoupí k zápraží.

Petr: Pozdrav tě pámbu.

Matrjona: Dej to pámbu, dobrodinče, poklade můj. Pořád stůněš? Ten můj tě tuze lituje. Běž navštívit hospodáře, povídá. Že mu posílám pěkné pozdravení. (*Znovu se hluboce ukloní.*)

Petr: Už mám smrt na jazyku.

Matrjona: Chudáku... Vidím, vidím. To víš, hospodáři: Nemoc nechodí po horách, ale po lidech. Koukám, hotová sušinka. Nemoc člověku nepřidá.

Petr: Přišla moje hodinka.

Matrjona: Vůle boží, hospodáři. Zaopatřili tě, mši odslouží... Chválabohu, ženu máš rozumnou, pochová tě a uctí tvou památku. Všecko jak se sluší a patří. A můj Nikitka, kdyby něco, obstará hospodářství.

Petr: Jenže kdo mu poručí? Ta moje si neví rady, má v hlavě jenom samý hlouposti... já vím, všechno vím. A holka je mladá a navíc nemá všech pět pohromadě. Šetřil jsem, strádal a kdo to všechno obhledí? To je mi nejvíc líto. (*Zavzlyká.*)

Matrjona: Když jsou peníze, pak se lehko poručí...

Petr (k Anisje do síně): Aňutka už běžela?

Matrjona (stranou): Hledme, vzpomněl si...

Anisja (ze síně): Hned, jak jsi jí nakázal, běžela. Pojd' do sednice, já ti pomůžu.

Petr: Nech mě, ať si tady naposledy odpočinu. V sednici je k zalknutí... Je mi těžko... Och... srdce mám v jednom ohni... Kdyby už si pro mě přišla...

Matrjona: Když pánbůh nerozkáže, duše sama z těla neuletí. Pánbůh nám dává život a sesílá na nás smrt, hospodáři. Nikdo neví, kdy nás to zaskočí. Třeba se eště zmátoříš. U nás ve vsi jeden... už měl smrt na jazyku a...

Petr: Ne... Cejtím, že už to nebude dlouho trvat. (*Opře se a zavře oči.*)

13. VÝSTUP

Předchozí a Anisja.

Anisja (vejde): Tak půjdeš do sednice nebo ne? Člověk se tě nedočká. A co Petr? Petře...

Matrjona (Poodejde a posuňkem ji k sobě láká): Tak co?

Anisja (sejde ze zápraží dolů k ní): Nic.

Matrjona: A prohledala jsi každou škvíru? A pod podlahou?

Anisja: Nikde nic. Něco možná bude ve stodole. Včera se tam škrábal.

Matrjona: Běž a všechno prohledej. Nevynech ani píd. Jak

koukám, už má doopravdy na kahánku. Nehty mu zmodraly a celej zpopelavěl. Čaj už je uvařenej?
Anisja: Hned to bude.

14. VÝSTUP

Předchozí a Nikita (se vynoří z opačné strany; podle možnosti přijíždí na koni k vratům. Petra nevidí.)

Nikita (k matce): Vítám vás, maminko! Doma všichni zdraví?

Matrjona: Chválabohu, žijeme a na nic si nestěžujeme.

Nikita: Jak je hospodáři?

Matrjona: Pst... tuhle sedí (*ukáže na zápraží*).

Nikita: Jen ať sedí. Co je mi do toho?

Petr (otevře oči): Nikito, pojd' sem, Nikito.

(*Ten k němu přistoupí. Anisja si šeptá s Matrjonou.*)

Petr: Co že ses vrátil tak brzy?

Nikita: Dooral jsem.

Petr: A ten pruh za můstkem jsi taky zoral?

Nikita: To je moc daleko.

Petr: Daleko, povídáš? Z domu je to dál. Proč jezdit na dvakrát... Lepší je vzít to při jednom.

(*Anisja je schovaná a poslouchá.*)

Matrjona (k nim přistoupí): Copak že se nesnažíš, Nikito? Tuhle hospodář stůně a spolíhá na tebe. Starej se, jako by to byl tvůj vlastní otec. Třeba se přetrhni, ale číš se. Tak jsem ti to nakazovala.

Petr: A vyber... brambory... oooch... ať je ženské přeberou.

Anisja (k sobě): Já půjdu. Zas už všecy posílá pryč. Nejspíš má peníze u sebe a někam je chce schovat.

Petr: Jinak... oooch... shnijou a nebude co sázet. Och-ochoch, už nemám sílu... (*Zvedne se.*)

Matrjona (vyběhne na zápraží a pomáhá mu): Chcete do sednice, hospodáři? Já vám pomůžu.

Petr: Buď té dobroty... (*zastaví se*) Nikito!

Nikita (nakvašeně): Co je zas?

Petr: Už se nevidíme... Umřu co nevidět... Odpusť mi pro Kristovy rány, jestli jsem ti někdy ublížil... Slovem nebo skutkem... To víš, všelicos bylo. Odpusť mi to.

Nikita: Nemám co odpouštět. My taky hřešíme.

Matrjona: Nebuď jako kámen, Nikitko!

Petr: Odpusť mi, proboha tě prosím. (*Pláče.*)

Nikita (popotahuje nosem): Pánbůh ti odpustí, strejdo Petře. Tys mi ničím neublížil. Nemám, proč bych se na tebe zlobil. Ale ty mi odpusť. Možná že já jsem ti ublížil víc. (*Pláče. Petr povzlykává a odchází. Matrjona mu pomáhá.*)

15. VÝSTUP

Nikita a Anisja.

Anisja: Ta moje ubohá hlava! To není jenom tak...

Určitě má něco za lubem. (*Přistoupí k Nikitovi.*) Tys tvrdil, že schovává peníze pod podlahou. Ale tam nic není.

Nikita (neodpovídá, pláče): Nikdy mi neublížil, jenom mně prospěl. A co já jsem udělal?

Anisja: Přestaň. Kde jsou peníze?

Nikita (zlostně): Kdo ví. Hledej si je sama.

Anisja: Ty seš nějak naměkko...

Nikita: Je mi ho líto. A jak! Slzy se mu vyhrnuly...

Anisja: To máš koho litovat! On na tobě hledal chlupy a poručil mi, abych tě vyhnala. Radši mě polituj!

Nikita: Proč bych tě litoval?

Anisja: Umře a peníze někam schová...

Nikita: Co by je schovával...

Anisja: Poslal pro sestru, Nikituško! Všecko jí chce dát. A co my, chudáci? Co si počneme? Vyženou mě odsud!

Měl by ses taky starat. Povídáš, že večír šel do stodoly?

Nikita: Viděl jsem, jak se odtamtud belhá, ale kam dal peníze, pánbůh ví.

Anisja: Ach, moje ubohá hlava... Půjdu je hledat...

16. VÝSTUP

Předchozí a Matrjona (vyjde z chalupy, sestoupí k Anisje a Nikitovi, šeptem)

Matrjona: Nikam nechod. Peníze má u sebe. Nahmatala jsem je. Má je na šňůrce u krku.

Anisja: Ta moje ubohá hlava!

Matrjona: Když teď propásneš příhodnou chvíli, hoň si potom vítr v poli... Přijde sestra a bude konec.

Anisja: Když přijde, dá všechno jí. Co si mám počít? Ta moje hlava...

Matrjona: Podívej. Samovar už syčí. Běž, zavař čaj a (šep-tem) nasypej tam všechno, obrať celej papírek. Až to vypije, stáhni mu je z krku. Neboj se, ten už to nikomu nepoví.

Anisja: Já se bojím...

Matrjona: Jen žádný dlouhý řeči! Pospěš si. Já zatím počkám na jeho sestru a zdržím ji. A ty... hezky zčerstva mu stáhni peníze a přines je sem. Nikita je schová.

Anisja: Ta moje ubohá hlava! Jak jen to mám provést...

Matrjona: Povídám, nemluv a dělej! Nikito!

Nikita: Co je?

Matrjona: Počkej tady, sedni si na záspí a kdyby něco...

Nikita (mávně rukou): Co vy baby si všechno nevymyslíte!

Dočista by člověka popletly. Aby vás všechno... Radši půjdu vybrat brambory.

Matrjona (ho chytí za ruku): Povídám, počkej.

17. VÝSTUP

Předchozí a Aňutka (vejde)

Anisja: Tak co? Kde je teta?

Aňutka: Byla u dcery v zelnici. Přiběhne každou chvíli.

Anisja: Co uděláme, až přijde?

Matrjona (k Anisje): Pospěš si. Dělej, co ti poroučím.

Anisja: Sama nevím, co mám udělat. V hlavě se mi všechno dočista zmátlo. Aňutko! Utíkej k telatům, holčičko. Nebo je neseženeš dohromady.

Matrjona: Běž, nebo se voda vyvaří... udělám to sama.

Anisja: Ta moje ubohá hlava! (Odejde.)

18. VÝSTUP

Matrjona a Nikita.

Matrjona (přistoupí k synovi): Poslouchej, chlapče. (Usedne vedle něho na záspí.) Musíme to dobře rozvážit a ne jen tak halabala.

Nikita: A co chceš rozvážit?

Matrjona: Jak to bude dál...

Nikita: Žijem jako ostatní.

Matrjona: Starej co nevidět umře...

Nikita: Když umře, tak umře. Dej mu pánbůh království nebeské. Co je mně po tom?

Matrjona (mluví a přitom pokukuje na zápraží): Podívej, chlapče: Mrtvým přejme klid a sami myslíme na věci potřebný k životu. Vem pěkně rozum do hrsti. Abys věděl, já si mohla nohy uběhat, jak jsem se starala. A všechno kvůli tobě. Pamatuj si to a taky na mě nezapomeň.

Nikita: A proč sis mohla nohy uběhat?

Matrjona: Protože mi leží na srdci tvoje štěstí. Kdybych se včas nepostarala, zůstal bys jako nahej v trní. Znáš Ivana Mosejiče? Onehdá jsem šla k němu na radu. Já mu svého času taky vypomohla. Tak tam sedím a začnu opatrně, zdaleka: Buďte té dobroty a rozsuďte takovou věc. Jeden vdovec se oženil a má dvě děti — jedno od první, jedno od druhé ženy. Když umře, může přijít do chalupy hospodář? Obě děti, jsou to holky, vyvdá a sám hospodaří. Proč by ne, odpovídá Ivan Mosejič, ale dá to fůru běháni. Ten dotyčný musí mít dost peněz. Bez peněz do hospody nelez.

Nikita (se směje): Bodejt... Všichni potřebují peníze. Bez toho ani ránu. A ty jim je strkej.

Matrjona: Já se mu, chlapče zlatá, se vším svěřila. Nejdřív, povídá, se tvůj syn musí v tý vesnici přihlásit. K tomu potřebuje peníze, aby pohostil staříky. A oni už se při-

mluví. Na všechno se musí jít zchytra, povídá. Podívej (*vytáhne z šátku nějaký papír*), tuhle mi to napsal. Přečti si to, umíš přece číst. (*Nikita čte, Matrjona poslouchá.*)

Nikita: Co je psáno, to je dáno. K tomu není potřeba žádná velká moudrost.

Matrjona: Poslouchej, co mi Ivan Mosejič klad na srdce. Hlavně dbej, tetičko, povídá, aby tvůj syn nepropás peníze. Když je vdova neshrábne, nebude si moct vzít do chalupy hospodáře. Peníze jsou hlavní. A proto si dej pozor. Přihořívá...

Nikita: Co mi to povídáš? Peníze jsou Anisky, tak ať se stará.

Matrjona: Ty seš ale hlava! Copak ženská si dovede všechno jaksepatří sesumírovat? Když ty peníze shrábne, nebude se ani trochu rozmejšlet... Známe ženské... ale ty seš chlap. Musíš ty peníze schovat. Kdyby k něčemu přišlo a vůbec, máš víc rozumu než ona.

Nikita: Ten váš ženskej rozum není k ničemu.

Matrjona: Jak to, že ne? Zakopej ty peníze, povídám. A budeš mít Anisku v hrsti. Kdyby se začala cukat, přitáhneš opratě.

Nikita: Aby vás... Radši půjdu.

19. VÝSTUP

Nikita, Matrjona a Anisja (*vyběhne z chalupy, bledá, za roh k Matrjoně*).

Anisja: Měl je u sebe. Tady... (*Ukazuje pod zástěru.*)

Matrjona: Dej je Nikitovi. Někam je schová. Vem si je, Nikito.

Nikita: Ukaž.

Anisja: Ta moje ubohá hlava... Ne, radši já sama. (*Zamíří k vratům.*)

Matrjona (*ji chytí za ruku*): Kampak? Tamhle jde jeho sestra... Dej je tuhle Nikitovi, on už ví, kam s nima. Měj přece rozum.

Anisja (*se nerozhodně zastaví*): Ta moje hlava...

Nikita: Dej je sem. Někam je zatím strčím.

Anisja: A kam?

Nikita: Bojiš se, že ti to neřeknu? (*Směje se.*)

20. VÝSTUP

Předchozí a Akulina (*přichází s prádlem*).

Anisja: Ach, moje ubohá hlava! (*Dává Nikitovi peníze.*) Dej na ně pozor.

Nikita: Čeho se bojiš? Schovám je tak, že je ani sám nenajdu. (*Odejde.*)

21. VÝSTUP

Matrjona, Anisja a Akulina.

Anisja (*stoje jako socha*): Oooo... On...

Matrjona: Copak? Umřel?

Anisja: Nejspíš umřel. Když jsem mu je brala, ani necek.

Matrjona: Běž do sednice. Tamhle jde Akulina.

Anisja: Takovej hřích, a on mi veme peníze...

Matrjona: Běž do sednice, povídám a přestaň. Koukej, támhle jde Marfa.

22. VÝSTUP

Marfa, Akulina, Matrjona.

Marfa (*přichází z jedné a Akulina z druhé strany. K Akulině*):

Přišla bych dřív, ale zaběhla jsem k dceři. Tak co bratr?

Snad nechce vypustit duši?

Akulina (*odkládá nůši s prádlem*): Kdoví. Byla jsem u řeky.

Marfa (*ukáže na Matrjonu*): Kterápak ty seš?

Matrjona: Nikitova máma ze Zujeva, má zlatá. Pozdrav tě pámbu. Chudák tvůj bratr, už sotva dechá. Vyšel na zápraží a povídá: pošlete pro sestru. Kdoví jestli už není u Abraháma.

23. VÝSTUP

Předchozí a Anisja (vyběhne ze světnice s křikem, chytí se sloupku a začne nařikat).

Anisja: Áaaach, proč jsi mě opustil, můj holube sivoooký?
Komu jsi mě zanechal? Co já si ubohá počnu? Zavřel
svoje jasné oči...

24. VÝSTUP

Předchozí a kmotra. Kmotra a Matrjona Anisju podpírají. Akulina a Marfa odcházejí do chalupy. Scházejí se lidé.

Hlas: Zavolejte babky, ať prokážou nebožtíkovi poslední službu.

Matrjona (si vysouká rukávy): Zbyla v železnáku horká voda?
V samovaru taky... všechnu nevypotřebovali... Pustím
se do díla.

O p o n a

TŘETÍ DĚJSTVÍ

Petrova chalupa. Zima. Od druhého dějství uplynulo devět měsíců. Anisja, tentokrát po domácku, sedí u stavu a tká. Aňutka na peci. Mitrič, starý čeledín.

1. VÝSTUP

Mitrič (pomalu vejde, solékne si kožich): Panebože! Co že hospodář nejede?

Anisja: Co pak je?

Mitrič: Povídám, Nikita se nevrátil?

Anisja: Nevrátil.

Mitrič: Panebože... to si nejspíš vyhodil z kopejtky.

Anisja: Poklidil jsi na mlatě?

Mitrič: Jak by ne... Všecko jsem poklidil a přikryl slámou.
Já žádnou práci neodbejvám. Panebože, i ty, svatej Nikolo, buď nám milostiv! (*Ohmatává si mozoly.*) Už by tu měl bejt.

Anisja: Co by pospíchal? Peníze má, a tak si užívá... s Akulinou. Co já...

Mitrič: Bodejt. Když jsou peníze, tak proč se nerozšoupnout? A pročpak Akulina jela do města?

Anisja: Zeptej se jí, proč ji tam čerti nesli.

Mitrič: Toseví, ve městě je všechno, nač si člověk pomyslí.
Jen když jsou peníze. Panebože...

Aňutka: Já slyšela, maminko, jak jí Nikita říká: Koupím ti ten nejhezčí šátek. Sama si ho vybereš. Ať mně jazyk zdřevění, jestli lžu. A jak se Akulka vystrojila! Vzala si faldovačku a hedvábněj francouzskéj šál.

Anisja: Sotva přestoupí práh, přestane se upejpat. Kam se poděl dívčí stud? Nestyda!

Mitrič: Proč by se styděla? Kdo má peníze, může rozkázat. Panebože... Copak, ještě nebudem večerět?

(Anisja mlčí.)

Zatím se trochu zahřeju. *(Vyleze na pec.)* Panebože, přesvatá Matko, svatej Nikolo, patrone náš!

2. VÝSTUP

Kmotra (vejde): Ten tvůj se ještě nevrátil?

Anisja: Ještě ne.

Kmotra: Už je na čase. Jestli se nestavil v naší hospodě.

Sestra Fekla povídala, že tam stojí fůra saní z města.

Anisja: Aňutko! Aňutko!

Aňutka: Copak?

Anisja: Zaběhni do hospody a podívej se, jestli tam náhodou nezajel. Dojista měl v hlavě...

Aňutka (seskočí z pece a oblékne se): Už běžím.

Kmotra: Vzal s sebou Akulinu?

Anisja: Proč by tam jinak jezdil. To kvůli ní jel. Musím do banky, povídá, vybrat úroky. A ona ho pořád zaplétá do svých sítí.

Kmotra (pokyvuje hlavou): Darmo mluvit!

(Pauza)

Aňutka: A když tam bude, co mu mám říct?

Anisja: Nic, jen se podívej, jestli tam je.

Aňutka: Dobrá. Už běžím. *(Odejde.)*

3. VÝSTUP

Anisja, Mitrič a kmotra. Dlouhá pauza.

Mitrič (ryčí): Panebože! Svatej Mikolo, buď nám milostiv!

Kmotra (sebou škubne): To jsem se lekla... Koho tu máš?

Anisja: To je Mitrič, čeledín.

Kmotra: Ten mě ale vyděsil! Já zapomněla. Povídá se, kmotra, že k vám poslali dohazovače.

Anisja (vstane od stavu a přistoupí ke stolu): Ozval se ženich z Dědlova, ale nejspíš se k němu něco doneslo a z námluv sešlo. Kdo by takovou chtěl?

Kmotra: A co Lizunovi ze Zujeva?

Anisja: Taky se poptávali, ale nakonec couvli. A on je nepustil ani přes práh.

Kmotra: Nejvyšší čas, aby se vdala.

Anisja: Toseví. Nevím, jak bych ji vystrnadila z domu, pokudž se to zvrtně. On tomu nepřeje. A ona taky nechce. Jak je vidět, ještě si dost neužil se svou královnou.

Kmotra: Takovej hřích! Hanba pomyslet... Je to její nevlastní otec...

Anisja: Ach, kmotra... Osedlali si mě tak, že nemůžu ani vydechnout. Ze začátku jsem, já hloupá, byla slepá. Na nic špatného jsem nepomyslela, když jsem si ho vzala. Neměla jsem o ničem nejmenší povědomost. A oni už se zatím domluvili.

Kmotra: To je nadělení!

Anisja: Čím dál tím víc vidím, jak se přede mnou schovávají. Ach, kmotra, tohle není k vydržení... Kdyby mi aspoň k srdci nepřiřost...

Kmotra: Darmo mluvit...

Anisja: Kdybys věděla, kmotra, jak se trápím... Takhle mně ubližovat...

Kmotra: Povídá se, že je od rány.

Anisja: Stává se všelicos. Dřív bejval jako beránek, když se opil. Občas si přihnul, ale... to jsem mu ještě byla dobrá. Dnes, když se opije, se na mě sápe a kope nohama. Tuhle mě chytil za vlasy — stěží jsem se mu vytrhla. A holka je horší než zmije. Že vůbec takový země nosí...

Kmotra: Propáníčka... Jak tak na tebe koukám — hotový boží umučení. Proč se máš takhle trápit? Vzala sis žebráka a on se ti takhle odvděčil... Proč ho nezkrotíš?

Anisja: Kmotříčko milá... Srdce mi to nedovolí. Můj nebožtík se s nikým nemazlil a přesto jsem si dělala, co jsem chtěla. Ale teď... Ne, nesvedu to. Sotva ho uvidím, srdce se mi sevře. Ztratím dočista kuráž. Připadám si jako zmoklá slepice.

Kmotra: Ach, kmotra... To tě dojista někdo uřknul. Povídá se, že Matrjona se vyzná v čárech. Nejspíš v tom má prsty.

Anisja: Už tomu sama začínám věřit. Je to k pláči. Někdy bych ho nejradši roztrhala a když ho uvidím, jsem jako oukropeček.

Kmotra: Už to tak bude, urkli tě. Člověk moc nepotřebuje. Jak tak na tebe koukám, nemůžu tě poznat. Je tě polovic... Kam se to všechno podělo?

Anisja: Jsem jako strom bez listů. A jen se podívej na tu nánu Akulinu. Bejvala cuchta a šereda, a dneska se na ni podívej. Kde se to v ní vzalo? Toseví, strojí si ji. A ona? Nafoukla se jako bublina na vodě. Vzala si něco do hlavy... „Já,“ povídá, „jsem tady hospodyně. Chalupa je moje. Nebožtík tatínek si přál, abysme se dali s Nikitou dohromady.“ A jak se umí vztekat... Když se rozčertí, všechno lítá.

Kmotra: To je život... A lidi vám záviděj. Prej: žijou si v dostatku, nic jim nechybí... Jak je vidět, není všechno zlato, co se třpytí.

Anisja: To mají co závidět! A všechno bohatství takhle půjde k čertu. On rozhazuje až hrůza.

Kmotra: A proč jsi mu tolik popustila uzdu, kmotra? Peníze jsou přece tvoje.

Anisja: Kdybys věděla... Udělala jsem chybu...

Kmotra: Na tvém místě bych šla rovnou někam vejš. Peníze jsou tvoje. Nemá právo je rozhazovat.

Anisja: Dneska se na to nikdo neohlíží.

Kmotra: Koukám, jak usycháš jako ta kytky...

Anisja: Máš pravdu, kmotra. Dočista mě umoril. A já nevím, co si mám počít. Ta moje ubohá hlava!

Kmotra: Někdo jde, mně se zdá. (*Poslouchá. Otevrou se dveře a vejde Akim.*)

4. VÝSTUP

Předchozí a Akim.

Akim (se pokřikuje, oklepává si láptě a svléká si kabát): Pokoj vašemu domu! Všecko zdrávo? Pámbu dobřej večír, Anisjo.

Anisja: Dobřej, dobřej, tatínku. Koukám, že ses vypravil? Jen pojď dál a svlíkni si kabát.

Akim: Myslím si, tento... půjdu navštívit syna. Vypravil jsem se pozdě, až po obědě. Venku je sněhu, že se jde tento... těžko... a tak jsem se tento... opozdil...

A co syn? Je doma?

Anisja: Není. Jel do města.

Akim: Chtěl jsem ho o něco tento... poprosit. Onehdá jsem mu povídal, co nás tento... potkalo. Hnědka nám posla. Potřebujem novýho koně. A tak jsem tento... přišel.

Anisja: Nikita mi říkal. Až se vrátí, promluvíte si. (*Vstane a jde k peci.*) Navečeř se u nás, tatínku, a on se zatím vrátí. Mitriči, pojď večeřet. Slyšíš, Mitriči?

Mitrič (rozespalé zarytí): Co je?

Anisja: Pojď se navečeřet.

Mitrič: Panebože! Svatej Nikolo, buď nám milostiv!

Anisja: Pojď se navečeřet.

Kmotra: A já poběhnu. Dobrou noc. (*Odejde.*)

5. VÝSTUP

Akim, Anisja a Mitrič

Mitrič (slézá z pece): Ani nevím, jak se mně zklížily voči. Panebože! Svatej Mikolo, patrone náš! Vítám tě, strejdo Akime.

Akim: No ne, Mitrič! Kde se tu tento... bereš?

Mitrič: Čeledínuju u Nikity. Žiju u tvýho syna.

Akim: Hleďme! Tak ty děláš čeledína?

Mitrič: Předtím jsem sloužil ve městě u jednoho kupce a všechno jsem propil. A tak jsem se vrátil do vsi. Nemám vlastní koutek, a tak jsem se dal najmout. (*Živá.*) Panebože!

Akim: No když je to tento... A co vlastně Nikita tento... zamejší? To má tolik práce, že si najal tento... čeledína?

Anisja: Práce, práce... nejdřív na všechno stačil sám a teď má v hlavě jinší věci. Proto si najal čeledína.

Mitrič: Má peníze, tak co by se namáhal?

Akim: Zbůhdarma utrácet peníze... To je zhejčkanost.
Anisja: Máš pravdu, tatínku. Je zhejčkanej. To je hotový neštěstí.

Akim: Tak to, tento... chodí... Člověk si myslí, jak by to nejlíp tento, zaonačil, a zatím je to k horšímu. Peníze člověka kazí.

Mitrič: Pálí ho dobrý bydlo. Nic mu nechybí... Já, když jsem měl dost, taky jsem vyváděl. Tři tejdny jsem pil v jednom kuse. Poslední kalhoty jsem propil. Pak už jsem neměl za co pít, a tak jsem toho nechal. Zařek jsem se, že si ani nelíznu. Čert aby tu potvoru vodku...

Akim: A co tvoje babka?

Mitrič: Stará? Moje stará? Copak ta — kamaráde! Vysedává ve městě po hospodách. Je to krasavice — radost pohledět: jedno voko slepý, druhý voteklý a hubu nakřivo. A nepamatuju se, kdy byla naposled střízlivá, jako že se Mitrič jmenuju! Aby ji...

Akim: A jak to tak?

Mitrič: To víš, vojanda... Žena vojáka se s hospodou nerozloučí.

(*Pauza*)

Akim (k Anisje): Pročpak jel Nikita do města? Něco prodat?

Anisja (prostírá na stůl a přináší večeři): Ne... Jel s prázdnou. Povídá, musím do banky, vybrat peníze.

Akim (jí): A načpak je potřebujete?

Anisja: Všecky je nevybíráme. Jen ať si leží v bance. Potřebovali jsme jen asi třicet rublů. Nedostávalo se nám, a tak...

Akim: Nedostávalo? Škoda vybírat... Dneska něco, zejtra něco a nakonec nic nezbude.

Anisja: To je jen úrok. A peníze zůstanou tak, jak byly. Všecky.

Akim: Všecky? Jak to tak? Ty vybíráš a peníze zůstanou? Vem si tento... mouku. Nasyp ji tento... do sýpky nebo do truhly a ber po špetičkách. Jakkak dlouho vydrží? Dej si pozor, aby vás neošidili. Pěkně si na to došlápní. Jak to tak... vybírej a peníze zůstanou netknuté?

Anisja: Já se v tom nevyznám. To nám poradil Ivan Mosejič. Vložte peníze do banky, povídá, a ponesou vám úroky.

Mitrič (dojí): To je svatá pravda. Když jsem sloužil u kupce, taky to tak dělával. Ulož peníze do banky a můžeš ležet klidně na peci a jenom vybírat.

Akim: To jsem jakživ neslyšel. Jak to tak? Ber... ale tento, kdo ti co dá?

Anisja: Banka vyplácí peníze.

Mitrič: To víš, na to je ženskéj rozum krátkej. Ženská ti to jaksepatří nevyloží. Ale já ti povím všecko jaksepatří. Podívej: ty máš dejme tomu peníze a já ne. Přejde jaro a já nemám, co bych zasel. Nebo jsem musel zaplatit daně či co. A tak si k tobě přijdu vypůjčit. Akime, půjč mi pětku, povídám. Až sklídím, o svátku Matky boží Pomocné ti ji vrátím. A sklídím ti kousek tvýho pole za ochotu. Ty vidíš, že je z čeho dávat, mám kravku nebo koně, a tak řekneš: přidej mi dva nebo tři ruble za to, že jsem ti vypomoh. Já mám kámen na krku a nemůžu vystačit. Platí, povídám, a vezmu si těch deset rublů. Na podzim ti je vrátím a ty ode mne shrábneš tři rublíky navíc.

Akim: Jenže takhle to dělají šizuňkové, co zapomněli na pánaboha.

Mitrič: Jen počkej. Teď teprv přijde to hlavní. Tys mě takhle kupříkladu loupnul o tři ruble. A teď: Anisja má peníze a neví, co s nima. To víš, ženská. Přejde k tobě a povídá: nemůžeš to nějak zaonačit, aby i moje peníze něco vynesly? Proč ne, můžu, odpovíš. A čekáš. A já zas k tobě přijdu zjara prosit. Půjč mi ještě pětku a já ti ji vrátím a přidám něco navrch. Ty si mě jaksepatří obhlídneš, jestli jsi mě už dočista neodřel. A když vidíš, že mi ještě nějaká kůže zbyla, půjčíš mi Anisjiny peníze. Kdybych už byl na holičkách a ty bys poznal, že ze mě nic nekouká, odbyl bys mě. A pak bys ty svoje a Anisjiny peníze půjčil někomu jinýmu, z koho kouká víc. A na tom stojí banka. Tak to jde kolem dokola. Chytře vymyšleno, kamaráde.

Akim (se rozpálí): Chytře, povídáš? A podle mě je to hanebnost. Takhle to dělají muži a mají to za hřích. Tohle není podle božího zákona. Hanebnost je to. Jak to, že učený lidi můžou takhle...

Mitrič: No vidíš a podle nich není nic příjemnějšího. Pamatuj si: kdo nepobral moc rozumu, nebo příkladně ženská, a neumí peníze jaksepatří zužitkovat, odnese je do banky a ta zas oškubá jinýho. Tak je to, jako že se Mitrič jmenuju. Náramnej vynález!

Akim (zavzdychá): Bez peněz je člověku těžko a s penězma dvojnásob tíž. Aby ne. Pánbůh nám poručil, abysme přiložili ruku k dílu. A ty tento... odneseš peníze do banky, a můžeš se válet na peci a ty tvoje peníze tě budou živit. Tomu říkám hanebnost, hřích. To není podle božího zákona.

Mitrič: Že ne? Na to se, kamaráde, dneska nehledí. Každěj kouká, jak by tě odřel. Tak je to.

Akim (zavzdychá): Dneska už je taková doba. Kdybys kupříkladu tento... věděl, jaký jsem viděl ve městě záchody... Všude čisto, všechno se leskne jako zrcadlo. Hotovej salón. Ale k ničemu dobrýmu to není. Lidi zapomněli na pánaboha, tak je to. Děkuju ti za večeri, dceruško: najed sem se až až, zaplat ti to pámbu.

(Vstanou od stolu. Mitrič vyleze na pec.)

Anisja (sklízí nádobí a jí): Aspoň kdyby mu vlastní táta promluvil do duše a přived ho k rozumu. Jenže se mu to stydím povědět...

Akim: Copak, dceruško?

Anisja: Nic, já jen tak... pro sebe.

6. VÝSTUP

Předchozí a Aňutka. (Aňutka vejde.)

Akim: Á, tady je ta naše všudybylka. Pořád v jednom kole... Nejspíš jsi pořádně vymrzla, co?

Aňutka: Až hrůza. Dobřej večír, dědečku.

Anisja: Tak co?

Aňutka: Není tam. Ale přijel Adrijan z města a povídal, že je viděl ve městě v restauraci. Prej tatínek je napitý jako buben.

Anisja: Nechceš se najíst?

Aňutka (zamítá k peci): Hů, to je zima. Zašlo mi za nehty. *(Akim si sundává láptě, Anisja myje lžíce.)*

Anisja: Tatínku!

Akim: Copak?

Anisja: Jak se má Marinka?

Akim: Ujde to. Je rozumná, mírná, stará se... Je tento... Nikdo proti ní nemůže říct křivý slovo.

Anisja: Lidi povídali, že jeden z vaší vesnice si myslel na Akulinu. Prej je to přízeň Marinčina muže... Neslyšel jste o tom nic?

Akim: Myslíš Mironovy? Ženské něco pletly... Já o tom nic nevím. Babky něco mlely... ale to víš, člověk všechno v hlavě neudrží. Což o to, Mironovi chlapci ani kuřeti neublíže.

Anisja: Modlím se, aby se co nejrychleji dostala pod čepec.

Akim: A pročpak?

Aňutka (poslouchá): Už jsou tady!

7. VÝSTUP

Předchozí a Nikita. Vejde opilý Nikita s pytlím, uzlem pod pažďm a s balíčky. Otevře dveře a zarazí se.

(Anisja myje dál lžíce a když se otevrou dveře, ani se neohlédne.)

Nikita: Anisjo, ženo! Kdo přijel?

(Anisja se otočí a pak se odvrátí. Mlčí.)

Nikita (výhrůžně): Kdo přijel? Už jsi zapomněla?

Anisja: Nenaparuj se tolik! Jen pojď, pojď...

Nikita (ještě výhrůžněji): Kdo přijel?

Anisja (k němu přistoupí a vezme ho za ruku): Můj muž. Běž do sednice.

Nikita (se vzpírá): Muž, muž... A jak mu říkají? Jen to hezky řekni.

Anisja: Nikita.

Nikita: Hm... to je trochu málo, ne? Jak se jmenuje po otci? Nevíš, co se sluší?

Anisja: Akimyč.

Nikita (stále ještě ve dveřích): Správně. A jak dál?

Anisja (se směje a táhne ho za ruku): Čilinkin. Podívejte, jak se nafukuje!

Nikita: Správně. (*Opře se o zárubeň*). Pověz, kterou nohou vstupuje tvůj muž do sednice?

Anisja: Přestaň. Táhne sem.

Nikita: Jen řekni, kterou nohou? No tak...

Anisja (pro sebe): Už zas dotírá. Levou.

Nikita: Správně.

Anisja: Podívej, koho tu máme.

Nikita: Á, rodič! Co se mě teješ, já rodičům vzdávám náležitou úctu. Já se jim nevyhejbám... Vítám tě, tatínku. (*Ukloní se a podá starému ruku.*)

Moje účta.

Akim (neodpovídá): Vida, co všecko umí víno! Taková hanebnost!

Nikita: Víno? Vadí vám, že jsem se trochu napil? Odpusťte. Trošku jsme pili s kamarádem na oslavu.

Anisja: Běž si lehnout.

Nikita: Pověz, kde stojím.

Anisja: No dobrá, dobrá, běž si lehnout.

Nikita: Napiju se s vlastním otcem čaje. Přines samovar. Pojd, Akulino...

8. VÝSTUP

Předchozí a Akulina.

Akulina (vyšňořená, přichází s balíčky k Nikitovi): Všecko jsi rozházel. Kde je příze?

Nikita: Příze? Tamhle. Hej, Mitriči! Kdepak jsi? Spíš? Běž a vypřáhni koně.

Akim (se nedívá na Akulinu, ale upřeně pozoruje syna): Ten vyvádí! Tuhle Mitrič je celej umořenej, celej den mlátil a mladej si dupne „Vypřáhni koně!“ Fuj tajksl! Taková hanebnost!

Mitrič (sleze z pece a obuje si válenky): Panebože, smiluj se! Musím na dvůr... Dočista mě umořil... Hledme, ten se nadrátoval, aby ho... Panebože! Svatej Mikolo, patrone náš!

(*Oblékne si kožich a odejde.*)

Nikita (si sedne): Odpusť mi, tatínku. Trochu jsem přebíral, pravda, ale co se dá dělat? I slepice pije, no řekni... Odpusť mi. Mitrič, ten se na mě zlobit nebude a postará se o koně.

Anisja: Mám opravdu roztopit samovar?

Nikita: Roztop. Otec přišel na návštěvu a já s ním povedu řeč a přitom budem popíjet čaj. (*k Akulině*) Neseš všecko?

Akulina: Všecko? Jen to, co je moje. O ostatní se nestarám. (*Hodí na stůl balíček a schová nákup do truhly. Aňutka pozoruje, jak Akulina ukládá svoje nákupy. Akim se nedívá na syna a věší láptě a onuce nad pec.*)

Anisja (odchází se samovarem): Darmo kupuješ, beztak už je plná truhla.

9. VÝSTUP

Akim, Akulina, Aňutka a Nikita.

Nikita (se snaží vypadat střízlivě): Nezlob se, tatínku. Myslíš si, že jsem opilej? Ale já všecko náramně dobře chápu. Říká se, pij, ale s rozumem! Můžu s tebou mluvit o všem. Všecko si pamatuju: že vám posla hnědka, a ty že potřebuješ peníze. Proč ne? To záleží jen na mně. Kdyby šlo o velkou sumu, musel bys mít strpení. Ale takhle — tu máš a ber!

Akim (se párá s láptěmi): Chlapče, chlapče, tudy nevede správná cesta. Moje řeč...

Nikita: Co povídáš? Že s opilým není kloudná řeč? Neměj strach. Napijem se čaje... Všecko zmůžu.

Akim (Pokyvuje hlavou.)

Nikita: Tady máš peníze. (*Sáhne do kapsy, vytáhne toboleku a nakonec desetirublovou bankovku.*) Ber. Tu máš a kup si koně. Na vlastní rodiče já nezapomínám. To zas ne.

Rodiče jsou rodiče. Na, ber. Neostýchej se. Já ničeho pro vás nelituju. (*Strká Akimovi peníze. Ale ten si je nevezme.*)

Nikita (*chytí ho za ruku*): Ber, povídám, když dávám. Já peněz nelituju.

Akim: Nemůžu si tento... nic vzít, ani s tebou mluvit. Ty ani tento... nevíš, co děláš.

Nikita: Já nepovolím. Jen ber. (*Strká mu peníze.*)

10. VÝSTUP

Předchozí a Anisja.

Anisja (*vejde a zastaví se*): Vemte si ty peníze, tatínku. Nebo vám nedá pokoj.

Akim (*si je vezme a pokyvuje hlavou*): Víno dělá z člověka bůhvíco...

Nikita: Když mi je vrátíš, dobrá, a když ne, bůh s tebou. Tak to bude nejlepší. Takovej jsem já. (*Zahlédne Akulinu.*)
Ukaž dárečky, Akulino.

Akulina: Co-o?

Nikita: Dárečky ukaž.

Akulina: Dárečky? A proč bych je ukazovala? Už jsem je schovala.

Nikita: Jen se pochlub. Aňutka se ráda podívá. Ukaž je Aňutce. Dej to sem. A rozprostři ten šátek.

Akim: Nemůžu se na to dívat. (*Vyleze na pec.*)

Akulina (*je vytáhne a položí na stůl*): Co na nich uvidí?

Aňutka: Ten je krásnej! O nic horší než ten, co má Stěpanida.

Akulina: Kam se hrabe Stěpanida! (*Ožije a rozbaluje dárky.*)
Podívej, nádhera, co? Pravá francouzská.

Aňutka: A ten kartoun! Parádní... Mašutka má podobnej, ale světlejší, se světlemodrým podkladem. Tenhle je tisíckrát hezčí.

Nikita: Bodejť!

(*Anisja zlostně odejde do komory a vrací se s rourou samovaru a s podomácku tkaným ubrusem. Přistoupí ke stolu.*)

Anisja: Všecko tu rozložíte...

Nikita: Podívej!

Anisja: Co bych se dívala. Jako bych nikdy neviděla šátek.

Uklič to. (*Shodí šátek ze stolu.*)

Akulina: Co to házíš na zem? Házej si svoje. (*Zvedne ho.*)

Nikita: Anisjo! Podívej!

Anisja: Co bych se dívala.

Nikita: Myslíš, že jsem na tebe zapomněl? Podívej. (*Ukáže na balíček a posadí se na něj.*) To je pro tebe. Ale musíš si ho zasloužit. Kde sedím, ženo?

Anisja: Přestaň už a nenaparuj se. Já se tě nebojím. Za čím peníze flámuješ a kupuješ ty své machně dárky? Za moje.

Akulina: Jak to, že za tvoje? Chtělaš je shrábnout, ale nepovedlo se. Uхни mi z cesty, ty... (*Chce projít kolem Anisji a odstrčit ji.*)

Anisja: Co do mě strkáš? Já do tebe taky strčím, až...

Akulina: Jen si to zkus! (*Vrhne se na ni.*)

Nikita: Nechte toho, ženské. (*Postaví se mezi ně.*)

Akulina: Proč si začínáš? Kdyby si radši dala hubu na zámek... Sama má máslo na hlavě... Jen to hezky vyklop! Myslíš, že nikdo nic neví?

Anisja: Co by měl vědět?

Akulina: Všecko se ví.

Anisja: Nestydo! Taháš se s ženáčem.

Akulina: A tys toho svého sprovodila ze světa.

Anisja (*se na ni vrhne*): Lžeš!

Nikita (*ji zadržuje*): Už jsi zapomněla, Anisjo?

Anisja: Co mně vyhrožuješ? Nebojím se tě.

Nikita: Ven! (*Vystrká ji ze dveří.*)

Anisja: Kam bych šla? Ani se nehnu z vlastní chalupy.

Nikita: Ven! A opovaž se znovu dolízat.

Anisja: Nikam nepůjdu. (*Nikita ji vystrkuje. Anisja křičí a pláče a chytá se dveří.*) Ty mě budeš vyhánět z vlastního domu jako psa? Co to děláš, ty zloději? Myslíš, že ti všecko projde? Jen počkej!

Nikita: Jen se mě...

Anisja: Budu si na tebe stěžovat starostovi a udám tě četníkům.

Nikita: Ven, povídám! (*Vystrkuje ji.*)
Anisja (za dveřmi): Já se oběsím!

11. VÝSTUP

Nikita, Akulina, Aňutka a Akim.

Nikita: Tak se oběs.
Aňutka: Áaa... Maminko moje zlatá! (*Pláče.*)
Nikita: Já se jí jen tak neleknu. Proč brečíš? Neboj se, ona se vrátí! Běž a dohlídni na samovar!
(*Aňutka odejde.*)

12. VÝSTUP

Nikita, Akim a Akulina

Akulina (sbírá dárky a ukládá je): Potvora závistivá! Jen počkej, já ti rozstříhám fěrtoch. Taky že jo.
Nikita: Vyhnal jsem ji, tak co ještě chceš...
Akulina: Zamazala mi celej šátek... Mrcha jedna. Kdyby nebyla šla sama, oči bych jí vyškrábala.
Nikita: Nevrč. Proč tady vrčíš? Kdybych ji měl aspoň rád...
Akulina: To bys měl mít koho... Má papulu od ucha k uchu. Kdybys ji tenkrát nechal, bylo by to jiný. Měl jsi ji vypráskat k čertu. Chalupa je beztak moje a peníze taky. Říká si hospodyně, ale jaká byla hospodyně? Mordýřka je to. A s tebou zatočí stejně.
Nikita: Vám ženským nezavřeš tipec. Sama nevíš, co plácáš.
Akulina: Moc dobře to vím. Nebudu s ní pohromadě v jediný chalupě. Vyženu ji. A ona se mnou taky nevydrží. Já jí ukážu hospodyně! To není žádná hospodyně, ale trestanecká kůže.
Nikita: Přestaň. Ty se s ní o nic neděliš. Nedívej se na ni. Dívej se na mě. Já jsem hospodář. Udělám, co chci. Přestal jsem ji mít rád. Mám rád tebe. Mám rád, koho

chci. To je moje vůle. A ona zasluhuje strčit za mříže. Víš, jak si jí cením? Takhle. (*Ukáže si pod nohy.*) Škoda, že tady nemám harmoniku!

*Na peci jsou koláče,
a v přípecku kaše,
srdce už se na ně směje,
je to radost naše.
Dokavad jsme na světě,
veselit se budem.
A až přijde zubatá,
potom všichni umřem.
Na peci jsou koláče
a v přípecku kaše...*

13. VÝSTUP

Předchozí a Mitrič (vejde, svlékne se a zaleze na pec.)

Mitrič: Ženské se nejspíš zase chytily. Vjely si do pačesů!
Panebože! Svatej Mikolo, patrone náš!
Akim (sedí na kraji pece, vytáhne onuce, láptě a obouvá se): Zalez do kouta.
Mitrič (leze): Ne a ne se podělit. Panebože!
Nikita: Vytáhni kořalku. Nalejem si ji do čaje.

14. VÝSTUP

Předchozí a Aňutka.

Aňutka (vejde. K Akulině): Samovar už syčí.
Nikita: A kde je máma?
Aňutka: Stojí v síni a pláče.
Nikita: Hm. Zavolej ji, ať přinese samovar. Akulino, dej na stůl hrníčky.
Akulina: Hrníčky? Proč ne. (*Přináší hrníčky.*)
Nikita (vytáhne domácí kořalku, slanečky, preclíky): To je pro mě, to je příze pro tebe a petrolej je v síni. A tuhle jsou

peníze. Počkat. (*Vezme do ruky počítadlo.*) Hned si to přepočítáme. Pšeničná mouka osm hřiven, olej do lampiček... Tátovi deset rublů. Tatínku, pojdte se napít čaje. (*Pauze. Akim sedí na peci a ovinuje si onuce.*)

15. VÝSTUP

Předchozí a Anisja.

Anisja (přináší samovar): Kam ho mám postavit?

Nikita: Sem na stůl. Tak co, bylas u starosty? Jen mluv a kousej... Ale nechme toho. Už se nezlob. Posad se a napij se čaje. (*Naplní ji kalíšek.*) A tady máš dárek. (*Podá jí balíček, na kterém seděl. Anisja ho mlčky přijme a pokyvuje hlavou.*)

Akim (sleze z pece a obleče si dlouhý venkovský kožich. Položí na stůl bankovku.) Tady máš ty svoje peníze. Někam si je uklid.

Nikita (nevidí bankovku): Kampak se chystáš?

Akim: Musím domů. Odpusťte mi, pro Kristovy rány. (*Vezme si čepici a opasek.*)

Nikita: Tu to máme! Kam bys šel teď v noci?

Akim: Nemůžu u vás tento... zůstat, nejde to, tento. Odpusťte.

Nikita: Čaj je na stole a ty utíkáš?

Akim (se přepásá): Musím domů, protože tento... nelíbí se mi u vás. Seš na špatný cestě, Nikito. A tak radši půjdu.

Nikita: Přestaň řečnit. Sedni si a napij se čaje.

Anisja: Kampak, tatínku? Přece nám neuděláte ostudu před lidma. Snad jsme vás neurazili?

Akim: Ne že byste mě tento, urazili... ale netento, když vidím, jak můj syn spěje tento... do záhuby.

Nikita: Do záhuby, povídáš? Tak to dokaž.

Akim: Řítíš se do záhuby. Co jsem ti tenkrát povídal?

Nikita: Tys toho napovídal!

Akim: Povídal jsem tento... že jsi ublížil sirotě... tento... Marince.

Nikita: Co to vytahuješ? To je jako loňskej sníh...

Akim (se rozčílí): Loňskej sníh? Omyl, kamaráde. Jeden hřích plodí druhej. A teď se po krk topíš ve hřichu.

Nikita: Nech těch řečí, sedni si a pij.

Akim: Nemůžu tento... ani s tebou pít čaj. Protiví se mi ty tvoje hanebnosti.

Nikita: Pořád dokola. Běž ke stolu.

Akim: Uváznu jsi v bohatství jako v síti. A nemůžeš se vymotat. Ale člověk se neobejde bez duše, chlapče!

Nikita: Jakým právem kážeš v mém domě? Proč nedáš pokoj? Jsem snad nějaký kluk, abys mě vytahal za uši? Dneska už se to nedělá.

Akim: Taktak. Slyšel jsem, že tento... syn vlastnímu tátovi vyškube fousy... To je zkáza... taktak.

Nikita (zlostně): Já tě o nic neprosil. To ty jsi přišel s prosíkem.

Akim: Tady máš ty svoje peníze. Musím už jít. Ale ty tvoje peníze si tento... nevemu.

Nikola: Přestaň. Co huhláš a kazíš nám zábavu? (*Chytí ho za ruku.*)

Akim (zaječí): Pusť mě, já tady nezůstanu. Radši přenocuju někde u plotu než v týhle sodomě. Fuj, odpusť mi to, panebože.

(*Odejde.*)

16. VÝSTUP

Nikita, Akulina, Anisja a Mitrič.

Nikita: Tu to máme!

17. VÝSTUP

Předchozí a Akim.

Akim (otevře dveře): Vzpamatuj se, Nikito. Bez duše se neobejdeš. Pamatuj na duši. (*Odejde.*)

18. VÝSTUP

Nikita, Akulina, Anisja a Mitrič.

Akulina (uchopí hrneček): Mám nalejt?

(Všichni mlčí.)

Mitrič (ryčí): Panebože, smiluj se nade mnou hříšným!

(Všichni sebou škubnou.)

Nikita (ulehne na lavici): Smutno je mi, Akulko. Kde je moje harmonika?

Akulina: Vzpomněl sis v pravou chvíli. . . Dal jsi ji přece do správký. Nalila jsem ti, tak se napij.

Nikita: Nechci. Zhasněte světlo. . . Kristepane, je mi smutno. . .

(Pláče.)

O p o n a

ČTVRTÉ DĚJSTVÍ

Podzim. Večer. Svítí měsíc. Vnitřek dvora: Uprostřed síně, vpravo sednice a vrata, vlevo přístěnek a sklípek. V sednici jsou slyšet opilé výkřiky a hovor. Sousedka vyjde ze síně a kývá na Anisjinu kmotru.

1. VÝSTUP

Kmotra a sousedka.

Sousedka: Pročpak se Akulina schovává? Ani hosty neuví-tala.

Kmotra: Ráda by, ale nemůže. Přijeli k ní na námluvy a ona chudinka leží v přístěнку jako tělo bez duše.

Sousedka: A copak se jí stalo?

Kmotra: Někdo ji prej urknul. A tak je jí zle.

Sousedka: Nepovídej!

Kmotra: To máš tak. *(Něco jí šeptá.)*

Sousedka: Propáníčka! To je přece hřích. A co když se to ženichovo přibuzenstvo doví?

Kmotra: Kdepak! Všichni jsou nalitý jako slívy. A hlavně se ptají po věnu. A je taky proč. Holka dostane dva kožichy, asi šest sarafánů, francouzské šál, hromadu plátna a dvě stovky na penězích.

Sousedka: Jenže penězma tu hanbu nesmažou. . .

Kmotra: Pst. . . Jde sem ženichův otec.

(Žličnou a odejdou do síně.)

2. VÝSTUP

Ženichův otec vyjde ze síně a několikrát škytne.

Ženichův otec: Pot se ze mě jen leje... Jako bych se vypařil v lázni. Musím se kapánek nalokat čerstvého povětrí. (*Stojí a odfukuje.*) Pámbuví proč, ale nějak se mi to nelíbí... To všechno ta moje stará...

3. VÝSTUP

Ženichův otec a Matryona.

Matryona (vyjde ze síně): Koukám, kde máme tatínka... A on je tady. Chválabohu, můj zlatej, všechno bylo, jak se sluší a patří... Námluvy jsme neošidili. Já sama jsem se nikoho šidit nenaučila. Vzali jste si do hlavy dobrou věc a dá pámbu, do smrti mně budete děkovat. Takovou nevěstu aby pohledal. Takovou široko daleko nenajdete.

Ženichův otec: Jen aby nás nevzali na hůl.

Matryona: Žádný strachy. Co jí slíbili, to dostane. Dneska, pane, dostat věnem tolik peněz — to už je něco!

Ženichův otec: My se pro to nezlobíme, ale to víš... Člověk chce pro vlastní dítě to nejlepší...

Matryona: Něco ti povím, můj zlatej: kdyby nebylo mě, odtáhli jste s prázdnou. Kormilinovi taky chtěli poslat dohazovače, ale já jsem je zadržela. A co se peněz tebe — když nebožtík její táta umíral, dej mu pámbu království nebeské, poručil, aby si vdova vzala Nikitu za hospodáře. A peníze odkázal Akulině. Můžeš mně věřit, já to všechno vím od syna. Jinej by to shráb sám a holku ošidil, ale náš Nikita ne. Všecko do poslední kopejky jí dává. A to už je co říct — takový peníze!

Ženichův otec: Povídá se, že měla dostat víc. Váš Nikita se taky vyzná.

Matryona: Lidi toho napovídaj! Každý by chtěl rozdávat, ale z cizího. Co holce patří, to dostane. Radím ti dobře, dlouho se nerozmejšlej. A chyt štěstí oběma rukama za pačesy. Holka je jako cumel.

Ženichův otec: To máš tak. My se starou bysme ji rádi tento... Ale proč se ani neukázala? Chybí jí snad něco?

Matryona: Co by jí chybělo... Takovou nenajdeš široko daleko. Holka jako homolka. Krev a mlíko. Sám jsi ji onehdá viděl. A do práce se jen hrne. Pravda, je drobátko nahluchlá. Ale flíček na červeném jablíčku chuť nepokazí. A proč se neukázala? Někdo ji uřknul, abys věděl. Bůhví která čarodějnice to spískala. Věděla, že budou námluvy, a už to bylo. Ale já vím, jak tomu odpomoci. Zejtra nevěsta vstane. S tím si nedělej starosti.

Ženichův otec: No co, teď už je ruka v rukávě.

Matryona: Bodejť, už necouvej! A na mě nezapomeň! Víš, jak jsem se starala.

Hlas ženichovy matky ze síně: Je načase, abysme jeli. Ivane, pojď, pojedem!

Ženichův otec: Už jdu. (*Odejde.*)

(*Všichni se tlačí v síni, hosté odjíždějí.*)

4. VÝSTUP

Anisja a Aňutka.

Aňutka (vyběhne ze síně a kývne na Anisju): Maminko!

Anisja (ze síně): Copak, holčičko?

Aňutka: Pojď sem, nebo nás uslyší... (*Poodejde k ní pod kůlnu.*)

Anisja: Co je? Kde je Akulina?

Aňutka: Šla na sýpku. Ta vyvádí až hrůza! Namouduši, povídá, já už to nevydržím. Budu křičet... Ať mi jazyk zdřevění, jestli lžu.

Anisja: Ať chvilku počká. Až vyprovodíme hosty.

Aňutka: Je jí těžko, maminko! A jak se vzteká! Darmo mě zapíjejí, povídá. Nevdám se. Radši umřu. Jen aby neumřela, maminko! Mám strach!

Anisja: Neboj se, ta neumře. Radši k ní nechod... běž, jen běž.

(*Anisja a Aňutka odejdou.*)

5. VÝSTUP

Mitrič (sám. Cestou od vrat sbírá roztroušené seno) : Panebože... Svatej Mikolo, buď nám milostiv! Co toho vyzunkali! A toho smradu! Až sem to smrdí. Aby to... Seno rozházeli po celým dvoře... V jídle se jen štouraj... Koukejme se, otýpka. A toho smradu! Zrovna pod nosem. Aby to... (Živne.) Už je čas jít na kutě. Jenže... Člověku se ani nechce do sednice. Všude smradu jako v kořalně. Zrovna k zalknutí, aby to... (Je slyšet, jak hosté odjíždějí.) Už jsou pryč. Svatej Nikolo, patrone náš! Jeden druhýmu navlíká chomout a kouká, jak ho napálit... a všechno nadarmo.

6. VÝSTUP

Mitrič a Nikita.

Nikita (vejde) : Zalez na pec, Mitriči! Já to tu uklidím.
Mitrič : Hod' ovcím trochu sena. Tak co, už jste je vyprovodili?
Nikita : Vyprovodili. Ale nějak to nehraje. Nevím, co si počít.
Mitrič : Takovýho neřádu! Darmo mluvit. Jeden ho ztrácí, druhý ho sbírá. Ať je ho kolik chce, na nic se neptá. A ještě přidá peníze. Jen dělej chůvu... Bodejt', dneska je to náramně jednoduchý, jako když rukou plácne.
Nikita : Dej si pozor na jazyk, Mitriči.
Mitrič : Co já... Zametej stopy, jak umíš. Smrdí to z tebe na sto honů. Jako v kořalně... Půjdu do sednice. (Odchází a ztvá.) Panebože!

7. VÝSTUP

Nikita dlouze mlčí. Pak se posadí do saní.

Nikita : To jsou mi věci!

8. VÝSTUP

Nikita a Anisja.

Anisja (vyjde) : Seš tady, Nikito?
Nikita : Jsem.
Anisja : Co tady sedíš? Nemůžem dyl čekat.
Nikita : A co chceš dělat?
Anisja : Už jsem ti povídala. Dej se do díla.
Nikita : Měli byste ho dát do nalezince.
Anisja : Tak si ho tam odnes, když chceš. Na každou špatnost, to tě užije, ale když máš sníst, co sis uvařil, ošíváš se.
Nikita : Co mám dělat?
Anisja : Povídám, běž do sklípka a vykopej jamku.
Nikita : Proč to samy nějak... netento...
Anisja (se po něm opičt) : Nějak netento... Jinak to nejde. Měl jsi včas myslet na zadní kolečka. Běž, kam tě posílám.
Nikita : To jsou věci!

9. VÝSTUP

Předchozí a Aňutka.

Aňutka : Maminko! Babka tě volá. Akulce se nejspíš něco narodilo... Pláče tam dětátko. Ať mi jazyk zdřevění, jestli lžu!
Anisja : Co to meleš, aby tě čert... Pištěj tam kořata. Běž do sednice a koukej spát. Nebo uvidíš...
Aňutka : Maminko má zlatá, namouduši...
Anisja (se na ni napřáhne) : Já tě... Jedeš mi z očí! (Aňutka odběhne.)
Anisja (Nikitovi) : Běž a udělej, co říkám. Nebo... dej si pozor! (Odejde.)

10. VÝSTUP

Nikita sám, dlouho mlčí.

Nikita: To jsou věci! Tyhle ženské! Učiněná patálie! Prej měl jsi včas myslet na zadní kolečka. Ale kdy? Kdy? Nejdřív se na mě přilepila Anisja. Jsem snad nějaký mnich? Hospodář umřel, no dobrá, utajil jsem svůj hřích před světem. Všecko bylo, jak se sluší a patří. Já za nic nemoh. Stává se všelicos. . . A pak ty prášky. Já ji k ničemu neponoukal. Kdybych věděl, jak to je, na místě bych ji utlouk, potvoru, jako že se Nikita jmenuju! A ona? Do všeho mě zatáhla, nestyda! A od té chvíle mě omrzela. Když mně to maminka řekla, nejradši bych ji neviděl. Jak jsem s ní měl po tom všem. . . A tak to šlo všecko nazadrhmo. Pak se na mě začala věšet Akulina. Co jsem měl dělat. . . Kdybych to nebyl já, byl by to jinej. A vida, kam to až došlo. Ale já za nic nemůžu. To jsou věci! (*Sedí zamyšleně.*) Baby si troufají, všecko si to náramně vymyslely. Ale mě do toho nezatáhnou.

11. VÝSTUP

Nikita a Matrjona (vyjde kvapně se svítilnou a s rýčem).

Matrjona: Co tady sedíš jako slepice na vejcích? Co ti žena poručila? Všecko přichystej.

Nikita: A co chcete dělat?

Matrjona: My už si víme rady. Ale ty dělej, co se ti poručí.

Nikita: Chcete mě do něčeho zaplíst. . .

Matrjona: Nejdřív to doženeš tak daleko, a teď chceš couvnout?

Nikita: Ale to je přece. . . Má to přece taky duši.

Matrjona: Duši, duši. . . tahle co nejdřív odletí. A kam s ním? Jen běž a odnes ho do nalezince — beztak zhasne jako svíčka. A ta ostuda! Holka se dostane do řeči a zůstane na ocet.

Nikita: Co když se to někdo doví?

Matrjona: Kdo by se to dozvěděl? Ve vlastní chalupě. . . Provedem to tak, že nezůstane ani památka. Ale teď dělej, co ti říkám. Bez chlapský pomoci se my ženský neobejdeme. Tumaš rejč, slez do sklípku a kopej. Já ti posvítím.

Nikita: A co mám kopat?

Matrjona (šeptem): Kopej jamku. A my tam zatím poklidíme a přinesem ho sem. Už mě zas volaj. Běž! A já taky běžím!

Nikita: Umřelo?

Matrjona: Bodejt, že umřelo. Ale pospěš si. Nebo nás někdo uvidí. Každěj kouká, jak by se druhýmu dostal na kobylku. A večír přijel strážmistr od četníků. A ty. . . (*Podá mu rýč.*) Slez do sklípku a v koutě vykopej jamku. . . půda je jako tvaroh. . . Pak to zaházíš a urovnáš. Matička zem to nikomu nevyzvóní, kráva to jazykem slíže. Běž, běž, můj zlatej.

Nikita: Chcete mě do něčeho zaplíst. Aby vás. . . vážně, já odejdu. A dělejte si tady co chcete.

12. VÝSTUP

Předchozí a Anisja.

Anisja (ze dveří): Tak co, hotovo?

Matrjona: Proč tady nepočkáš? Kam jsi ho dala?

Anisja: Přikryla jsem ho plátýnkem. Aby nebylo slyšet. Tak co, hotovo, Nikito?

Matrjona: Nechce se mi do toho.

Anisja (vyběhne, zuřivě): Že nechce? A v arestě krmit vší — to by se ti chtělo? Hned se seberu a půjdu ke strážmistroví a všecko mu povím. Abysme v tom byli namočení společně.

Nikita (zkoprněle): Co mu povíš?

Anisja: Všecko! Kdo vzal peníze? Ty!

(*Nikita mlčí.*)

A kdo mu sypal prášky do čaje? Já! A tys to věděl! Byli jsme smluvení. . .

Matrjona: Přestaň! Co se stavíš na zadní, chlapče? Nedá se nic dělat. Dej se do díla! Běž, můj zlatej.

Anisja: Hledme, teď ze sebe dělá fajnovku! Nechce! Nejdřív mě zostudí, a teď... Ale počkej. Dodneška jsi byl na koni ty a teď je řada na mně. Běž, povídám, nebo to udělám sama! Tumaš, vem rejč a běž!

Nikita: Co dotíráš? Nech toho. (*Vezme rýč a váhá.*) Když nebudu chtít, nepůjdu.

Anisja: Že ne? (*Žačne křičet.*) Lidičky! Li...

Matrjona (*jí začne ústa*): Pomátla ses? On půjde... Běž, synku, běž, chlapče zlatá.

Anisja: Budu křičet o pomoc.

Nikita: Přestaň! Ach, tyhle ženské... Čertovo plemeno. Pospěšte si... ať je to jedna dvě. (*Jde do sklípku.*)

Matrjona: To už tak chodí, můj zlatej: co si kdo uvaří, to si musí sníst. Nejdřív sis užíval a teď...

Anisja (*vzrušeně*): Posmívali se mně do očí s tou svou běhounou. Ale teď je konec! Nebudu se trápit sama. Ať má taky na svědomí těžkej hřích. Pak pozná, zač je toho loket.

Matrjona: Podívejme, ty ses nějak rozjela! Neštěkej, holka, buď radši zticha, tak je to lepší. A běž k ní. Já už ho ohlídám.

(*Jde za Nikitou do sklípku. Nikita slézá dolů.*)

Anisja: Jen ať si ten svůj vejlupek sám sprovodí ze světa! (*Rozčileně*) Já sama se trápím... Petrovy kosti mi nedají spát. Ať si to taky zkusí. A nebudu ho litovat... Nebudu!

Nikita (*ze sklípku*): Posviť mi!

Matrjona (*svítí. K Anisje*): Už kope. Běž a přines ho.

Anisja: Počkej tady. Nebo se z toho vyzuje, duše bídna. A já ho přinesu.

Matrjona: Nezapomeň ho pokřtít. Nebo já sama... Křížek máš?

Anisja: Někde ho najdu. Já už si poradím. (*Odejde.*)

13. VÝSTUP

Matrjona (*sama*) a *Nikita* (*ve sklípku*)

Matrjona: Ta se rozčertila! Bodejt, jako naschvál... Chválabohu, snad to všechno skončím a stopy zametem. Holku vystrnadíme z domu a nikdo jí nemůže říct křivý slovo. A Nikita si bude spokojeně žít. Má vlastní chalupu, všeho dostatek... Nic mu nechybí. A na mě nezapomene. Co by si počali bez Matrjony? To musí mít člověk filipa.

(*do sklípku*) Tak co, hotovo, chlapče?

Nikita (*vyleze, je vidět jen jeho hlavu*): Tak co je s váma? Sem s tím! Co otálíte? Když už, tak už.

14. VÝSTUP

Předchozí a Anisja. Matrjona zamíří do síně a setká se s Anisjou.
Anisja vyjde s novorozenětem, zabaleným do hadrů.

Matrjona: Pokřtilas ho?

Anisja: Bodejt. Stěží jsem jí ho vydrápla — nechtěla mi ho dát.

(*Zamíří ke sklípku a podá dítě Nikitovi.*)

Nikita (*si je nevezme*): Jen si ho tam dej sama.

Anisja: Vem si ho, povídám. (*Hodí mu dítě.*)

Nikita (*ho zachytí*): Je živý! Svatá bohorodičko, ono se to hejbe! Přece ho nemůžu takhle...

Anisja (*vytrhne mu dítě z ruky a hodí ho do sklípku*): Honem ho uškrť, aby se nehejbalo. (*Srazí Nikitu dolů.*) Je to tvoje dílo, tak s tím skončuj.

Matrjona (*usedne na záspí*): Má měkký srdce, chudáček. Bude to pro něj těžký. Ale co... Sám si to zavinil. (*Anisja stojí nad sklípkem. Matrjona se posadí na záspí, pokukuje po ní a mudruje.*) Hledme, jak se vylekal. Co naplat... Víím, je to těžký, ale bez něj se neobejdeme. Někdo prosí pánaboha, aby mu dal děti, a ne a ne... roděj se mrtvý. Třeba naše popka. A nechtěný se roděj živý. (*Dívá se do sklípku.*) Nejspíš už ho... (*k Anisje.*) Tak co?

Anisja (*se dívá do sklípku*): Přikryl ho prknem a teď na něm sedí. Konec, jak se zdá.

Matrjona: Aach... Člověk by nehřešil, ale copak se vyvaruje hříchu?

Nikita (*vyleze a celý se chvěje*): Je to živý! Já nemůžu!

Anisja: A co s ním uděláš? (*Chce ho zastavit.*)

Nikita (*se na ni vrhne*): Zmiz! Nebo tě zabiju! (*Popadne ji za ruku, ona se mu vytrhne a on za ní běží s rýčem. Matrjona se mu postaví do cesty. Anisja vběhne na zápraží. Matrjona chce Nikitovi vzít rýč. Nikita k matce*): Tebe taky zabiju! Táhní! (*Matrjona odběhne k Anisje na zápraží. Nikita se zastaví.*) Zabiju... Všecky vás zabiju!

Matrjona: To má z leknutí. To nic, to přejde.

Nikita: Co to se mnou udělaly? Co to se mnou jen udělaly? Jak pištělo... a jak to křuplo... Co to jen udělaly! A žilo, namouduši, žilo! (*Pláče a poslouchá.*) Pláče... slyšíte, jak pláče? (*Běží ke sklípku.*)

Matrjona (*k Anisje*): Chce ho nejspíš zakopat. Vem si svítilnu, Nikito.

Nikita (*neodpoví, poslouchá u sklípku*): Nic není slyšet. To se mně jen zdálo. (*Odchází a naráz se zastaví.*) Jak pode mnou zakřupaly kostičky, křup, křup... Co to se mnou udělaly? (*Žnovu poslouchá.*) Zas už pláče, namouduši, pláče. Co to... Maminko, ach, maminko. (*Jde k Matrjoně.*)

Matrjona: Copak, synáčku?

Nikita: Nemůžu dál... maminko. Ne, já už nemůžu. Polítuj mě, maminko moje.

Matrjona: Polekal ses, chudáčku... Jen běž, běž. A napij se trochu vína na kuráž.

Nikita: Maminko, už na mě došlo... Co jste to se mnou udělaly? Jak mu zakřupaly kostičky a jak zaplakalo... Maminko moje, co jste to se mnou udělaly! (*Poodejde a usedne do saní.*)

Matrjona: Jen běž, chlapče zlatá, a lokni si trochu vínka. Člověka v noci bere ouzkost. Měj strpení — za pár dní o ničem nebudeš ani vědět. Dopřej nám času — holku vyvdáme a ty zapomeneš. Běž a napij se. Já sama ve sklípku poklidím.

Nikita (*se vzpamatuje*): Zbylo nějaký víno? Teď abych se dal na pití...

(*Odejde. Anisja, která stála u síně, mu mlčky uvolní cestu.*)

15. VÝSTUP

Matrjona: Jen běž, růžičko, já sama... Vlezu tam a zakopám ho. Kam pohodil rejč? (*Najde ho a zaleze do sklípku tak, že je ji vidět do pasu.*) Anisjo, pojď mi posvítit!

Anisja: A co on?

Matrjona: Vyplašilas ho. Moc jsi na něj tlačila. Dopřej mu trochu času a on se vzpamatuje. Bůh s ním, já už to tady... Postav svítilnu sem. Ať vidím. (*Zmizí ve sklípku.*)

Anisja (*ke dveřím, kde zmizel Nikita*): Tak co, už jsi dolítal? Lítal jsi v oblacích, užíval sis, a teď ti přistříhli křídla. Aspoň ti spadne hřebínek.

16. VÝSTUP

Předchozí a Nikita (vyběhne ze síně směrem ke sklípku).

Nikita: Maminko, maminko...

Matrjona (*vystrčí hlavu ze sklípku*): Copak, synku?

Nikita (*poslouchá*): Nezahrabávej ho, je živý. Copak ho ne-slyšíš? Je živý... Poslechni si, jak pláče. Teď... poslouvej.

Matrjona: Jak by moh plakat? Udělal jsi z něj placku. Celou hlavičku jsi mu rozmačkal.

Nikita: Co to... (*Začpe si uši.*) Pořád ho slyším! Se mnou je konec! Konec! Co to jen se mnou udělaly? Kam se teď poděju? (*Sklesne na záspí.*)

O p o n a

2. verze

Namísto 12., 13., 14., 15., a 16. výstupu je možné zvolit následující variantu.

2. scéna

Chalupa z prvního dějství.

1. VÝSTUP

Světnice. Aňutka leží svlečená a přikrytá kabátem na lavici. Mitrič sedí nahoře na peci a kouří fajfku.

Mitrič: To je smradu, aby je... Všecku tu dobrotu lili vedle... Ani fajfkou to nevykouřím. Táhne to až běda... Panebože! Oči se mi klížejí.

(Přistoupí ke svítilně a chce stáhnout knot.)

Aňutka *(vyskočí a posadí se)*: Dědečku, prosím tě, nezhášejí světlo.

Mitrič: A pročpak?

Aňutka *(poslouchá)*: Zas už šli do sejpky. Neslyšíš hlasy?

Mitrič: Co je ti do toho? Nikdo se tě na nic neptá. Lehni si a spi. Já zhasnu. *(Stáhne knot.)*

Aňutka: Dědečku zlatá! Nezhášejí, prosím tě. Aspoň malinký světýlko nech jako myši očko. Já se bojím...

Mitrič *(se směje)*: No dobrá, dobrá. *(Sedne si k ní.)* A pročpak?

Aňutka: Jak by ne, dědečku! Akulka vyváděla až hrůza... Tloukla hlavou o truhlu. *(šeptem)* Já vím... Má se jí narodit děťátko... Možná, že už se narodilo.

Mitrič: Aby ti záby do pusy naskákaly, ty všetečko! Všecko musí vědět. Lehni si a spi.

(Aňutka si lehne.)

Ták. *(Přikryje ji.)* Nebuď zvědavá, nebo budeš brzo stará.

Aňutka: A ty vylezeš na pec?

Mitrič: Kam jinam? Spi, ty hloupá. Všecko chce vyšmejdit, všudybylka. *(Přikryje ji a chce odejít.)* Pěkně lež a spi. *(Jde k peci.)*

Aňutka: Jednou vykřiklo a teď už ho není slyšet.

Mitrič: Panebože! Svatý Nikolo, patrone náš! Koho že není slyšet?

Aňutka: Děťátko.

Mitrič: Kde by se vzalo?

Aňutka: Já ho slyšela. Namouduši. Slabounce zaplakalo.

Ať mi jazyk zdřevění, jestli lžu.

Mitrič: Kdoví, co jsi slyšela. A jestlipak víš, jak děda Vyšupa hodil jednu holku do pytle a...

Aňutka: Kdo že?

Mitrič: Jeden děda, co vyplácí děti. *(Vyleze na pec.)* Jé, tady je teplounko... Pec je zahřátá. Panebože! Svatej Nikolo, buď nám milostiv!

Aňutka: Už spíš, dědečku?

Mitrič: Myslíš, že snad budu zpívat?

(Pauza.)

Aňutka: Dědečku, slyšíš, dědečku! Kopají... Namouduši, ve sklípku kopají, slyšíš? Ať mi jazyk zdřevění!

Mitrič: Co ty si všecko nevymyslíš! Kdo by kde kopal? A v noci? Kráva se ohnala, a ty hned — kopají! Spi, povídám, nebo zhasnu.

Aňutka: Dědečku zlatá, nezhasínej. Já už jsem zticha. Namouduši kopají, ať mi jazyk zdřevění! Bojím se, je mi ouzko...

Mitrič: Ničeho se neboj a nebude ti ouzko. Toseví, když takhle... Huso hloupá!

(Pauza. Zavrčí cvrček.)

Aňutka *(šeptem)*: Dědečku! Už spíš?

Mitrič: Co zas?

Aňutka: Co je to za dědu, co vyplácí děti?

Mitrič: To máš tak. Když se nachomejtne takový, jako ty, že nespi, když má, přijde děda s pytlem, strčí ho do pytle, vleze tam za ním, vyhrne mu košilku a naplácá mu.

Aňutka: A čím mu naplácá?

Mitrič: Metličkou přece.

Aňutka: Ale v pytli není vidět.

Mitrič: Neboj se, on všecko vidí.

Aňutka: A já bych ho kousla.
Mitrič: Kdeže, milá zlatá, nekousla.
Aňutka: Dědečku... dědečku... Někdo jde. Kdo je to?
Propáníčka, kdo je to?
Mitrič: Co se plašíš? Nejspíš tvoje máma.

2. VÝSTUP

Předchozí a Anisja (vejde).

Anisja: Aňutko!
(*Aňutka se tváří, že spí.*)
Mitriči!
Mitrič: Co je?
Anisja: Proč pálíte zbůhdarma světlo? My se vyspíme v přístěnku.
Mitrič: Před chvílí jsem zalez na kutě.
Anisja (hledá v truhle a vrčí): Když je potřeba, ne a ne ho najít.
Mitrič: Copak hledáš?
Anisja: Křížek. Potřebuju ho pokřtít. Co kdyby, nedej pámbu, umřelo. Nekřtěnátko... To by byl hřích!
Mitrič: Toťseví, pořádek musí bejt... Našlas křížek?
Anisja: Našla. (*Odejde.*)

3. VÝSTUP

Mitrič a Aňutka.

Mitrič: Jinak bych jí dal svůj. Panebože...
Aňutka (vyskočí a celá se třese): Dědečku! Proboha nespi! Já mám strach.
Mitrič: A z čeho?
Aňutka: Že děťátko umře. Tetka Arina taky měla děťátko. Honem ho pokřtili a potom umřelo.
Mitrič: Když umře, tak ho pochovají.
Aňutka: Třeba by neumřelo, nebýt babky Matrjony. Slyšela jsem, co povídala. Ať mi jazyk zdřevění.

Mitrič: Co jsi slyšela? Spi, povídám. Přikrej se i s hlavou a spi.

Aňutka: Kdyby zůstalo naživu, já bych mu dělala chůvu.

Mitrič (ryčí): Panebože!

Aňutka: Co s ním udělají?

Mitrič: Co bude potřeba. To není tvoje starost. Spi, povídám. Nebo přijde máma a uvidíš ten tanec!

(*Pauza.*)

Aňutka: Dědečku... A tu malou holku, jak jsi mi o ní vypravoval, nezabili, vid?

Mitrič: Ne, nezabili. Dobře to s ní dopadlo.

Aňutka: Vy jste ji našli, vid?

Mitrič: Bodejt že našli.

Aňutka: A kde? Vypravuj.

Mitrič: V jedný chalupě. To jsem eště sloužil na vojně... Jednou takhle přijdeme do vsi a prohledáváme chalupy... Najednou koukáme, malá holka. Leží na břiše... Vojáci ji chtěli dorazit. Bylo mně tý malý chudinky líto, a tak jsem ji vzal do náručí. Ale nedala se. Jako by vážila cent... Chytala se, čeho se dalo, a ne a ne ji odtrhnout. Nakonec se mně to podařilo a jednu jsem jí vlepil. Píchala jako ježek. Hladil jsem ji a ztichla. Namočil jsem kousek suchýho chleba a dal jsem jí ho. Zakousla se do něj. Co s ní? Vzali jsme ji s sebou a živili jsme ji. Tak si na nás zvykla, že jsme ji vzali s sebou i na pochod. Šikovná holka.

Aňutka: A byla nekřtěná?

Mitrič: Bůhví. Povídalo se, že tak ňák napůl. Nebyla z naší krve.

Aňutka: Z německý?

Mitrič: Ty hned: z německý, z německý! Kdepak, nějaká Asiatka to byla. To je něco jako židi, ale ne tak docela. Polka, ale přitom Asiatka. Měla takový dlouhatánský jméno. Už jsem zapomněl, jak se jmenovala. My jsme jí říkali Saška. Hodná holka. Na všechno jsem zapomněl, ale vidím ji před sebou jako živou — jako že se Mitrič jmenuju. Z celý vojny si vzpomínám akorát na to, jak mě řezali, a pak na tu holku. Pověsí se mně kupříkladu

na krk a já ji nesu. Moc hodná byla, ze všech nejlepší. Pak jsme ji dali ženě rotného: vzala si ji za vlastní. A dostala se mezi lidi. Ale my vojáci jsme tuze litovali! Aňutka: Vzpomínám, jak tatínek umíral, dědečku. Tys ještě u nás tenkrát nebyl. Zavolal si Nikitu a povídá: Odpusť mi, Nikito... a rozplakal se. (*Žavzdýchá.*) Je ho moc škoda...

Mitrič: Tak tak...

Aňutka: Dědečku... Zas už něco šramotí ve sklípku... Holubičky, sestřičky moje... Dědečku, oni mu něco udělají. Zabijou ho. A on je malinkej...ooo! (*Přikryje se i s hlavou a rozpláče se.*)

Mitrič (*poslouchá*): Namouduši, něco tam... aby je čert... Hříšný plemeno... Chlapi za moc nestojí, ale ženský... Dračice, hotový dračice. Nezastavěj se před ničím.

Aňutka (*se zvedne*): Dědečku, dědečku!

Mitrič: Co zas?

Aňutka: Onehdá u nás přenocoval jeden pocestnej a povídal, když umře miminko, že jeho dušička odletí rovnou do nebe. Je to pravda?

Mitrič: Kdoví, nejspíš je. A proč se ptáš?

Aňutka: Kdybych tak umřela... (*Vzlyká, fňuká.*)

Mitrič: Umřeš, to je jako ámen v otčenáši. Všici tam jednou musíme.

Aňutka: Do deseti let je člověk dítě. Jeho duše poletí rovnou do nebe. Je bílá jako holubička. Ale potom... zčerná.

Mitrič: Bodejť! Vy ženský máte doopravdy černou duši! Kdo vás učí? Co vidíte kolem sebe? Co slyšíte? Jenom samou lumpárnu! Já nejsem učenej člověk, ale něco znám, i když toho není moc. Ale taková venkovská ženská? Hanba mluvit. Jsou vás po celým Rusku milióny a jste slepý jako krtci. Žijete v nevědomosti. Umíte zaříkávat krávu, když stůně, a slepice, aby nesly.

Aňutka: Maminka je zaříkávala.

Mitrič: To je to. Je vás svobodnejch i vdanejch milióny a všechny jste jako divá zvěř. Jak jste se narodily, tak umřete. Nic jste neviděly ani neslyšely. Chlap leccos pochytí v hospodě, na statku nebo na vojně... Jako

kupříkladu já. Ale ženská? Nejenže neví nic o pánubohu, ale ani kloudně nezná svátky. Když se jí zeptáš, mlčí jako zařezaná. Dočista jako slepý štěňata lezete po zemi a hlavíčkama rovnou do hnoje. Umíte akorát ty svoje hloupý písničky: lalala-tralala. A to je všecko.

Aňutka: Dědečku, já už umím polovičku otčenáše.

Mitrič: To je toho! Člověk se vás nemůže na nic zeptat. Kdo vás poučí? Leda opilej mužik opratěma. To je celý vaše učení. Nevím, nevím, kdo za vás bude odpovídat. U rekrutů je to starší, nebo kápo. Ale u ženských... Hotovej dobytek, co se volně pase a navíc dělá skopičiny. Babský plemeno... Prázdný nádoby.

Aňutka: Co mám dělat?

Mitrič: Hezky se přikrej i s hlavou a spi. Panebože!

(*Pauza. Žavvrčí cvrček.*)

Aňutka (*vyskočí*): Dědečku! Někdo křičí! To je u nás. Namouduši. Někdo jde...

Mitrič: Povídám, přikrej se i s hlavou.

4. VÝSTUP

Předchozí, Nikita a Matrjona.

Nikita (*vejde*): Co jste to se mnou udělaly? Co jste to udělaly?

Matrjona: Napij se, chlapče zlatá. (*Vytáhne láhev a postaví ji na stůl.*) To nesmíš takhle...

Nikita: Dej to sem. Jestli se dám na pití...

Matrjona: Pst! Tady spěj lidi. Tumáš, napij se.

Nikita: Co jste to... Proč jste ho... Mohly jste ho někam odnést.

Matrjona (*šeptem*): Jen sed a napij se. A zakuř si. To ti uleví. Nikita: Došlo na mě, maminko. Jak zaplakalo a kostičky křup, křup... Byl jsem z toho celej divej.

Matrjona: Co to pleteš? V noci člověka přepadá noční můra... Ráno to přejde... Za pár dní nebudeš o ničem vědět. (*Přistoupí k němu a položí mu ruku na rameno.*)

Nikita: Nesahej na mě! Co jste to se mnou udělaly?

Matrjona: Netrhej se, chlapče, no tak. (*Vezme ho za ruku.*)
Nikita: Běž pryč! Běž ode mě! Nebo tě zabiju! Mně je teď všechno jedno. Zabiju tě!
Matrjona: To máš z leknutí. Běž si lehnout.
Nikita: Nemám, kam bych šel. Jsem ztracený... dočista ztracený!
Matrjona (*pokyvuje hlavou*): Já půjdu a všechno uklidím... A on chvilku posedí a přejde ho to. (*Odejde.*)

5. VÝSTUP

Nikita, Mitrič, Aňutka.

Nikita (*sedí, obličej zastřený rukama. Mitrič a Aňutka ztichnou*): Pláče, namouduši pláče... já ho slyším. A ona ho zahra-be do země, namouduši. (*Běží ke dveřím.*) Maminko, ne-zahrabávejte ho, je živý...

6. VÝSTUP

Předchozí a Matrjona.

Matrjona (*se vrací, šeptem*): Pro Kristovy rány, co to povi-dáš! Co všechno se člověku nezdá... Kdepak živý! Všec-ky kostičky má rozdrčený.
Nikita: Dejte mi ještě víno. (*Pije.*)
Matrjona: Běž, chlapče. Teď už usneš, neboj se.
Nikita (*stojí a poslouchá*): Je živý... pláče. Copak ho ne-slyšíte?
Matrjona (*šeptem*): Co tě napadá!
Nikita: Maminko moje! Co jste to se mnou udělaly? Tohle je můj konec... Kam se poděju? (*Vyběhne z chalupy a Ma-trjona za ním.*)

7. VÝSTUP

Mitrič a Aňutka.

Aňutka: Dědečku zlatá, oni ho zabili!
Mitrič (*zlostně*): Spi, povídám. Aby ti žáby do pusy naská-kaly! Nebo vezmu metlu a... Spi, povídám.
Aňutka: Dědečku zlatá! Něco mě drží za ramena a má ta-kovýhle tlapy. Dědečku, já už tady nevydržím... ať mi jazyk zdřevění... Pust mě, proboha, na pec! Už mě to zas drží... Áaaa. (*Běží k peci.*)
Mitrič: Vyděsili dítě až hrůza. Nestydy, aby jim žáby... Tak si sem vlez, no tak...
Aňutka (*vleze na pec*): Jen prosím tě nikam nechoď.
Mitrič: Kam bych šel? Pojď, vlez si sem... Panebože... svatej Mikolo, patrone náš! Přesvatá Matko kazaňská... Takhle vyděsit dítě. (*Přikryje ji.*) Už spi, ty hloupá... No tak... no... Takhle vyděsit dítě... Aby je čert vzal, mrchy...

O p o n a

PÁTÉ DĚJSTVÍ

1. scéna

Mlat. Vpředu kůlna, vlevo mlat, vpravo stodola. Vrata stodoly jsou otevřená a je vidět slámu. V hloubi scény dvůr: je slyšet písně a cinkot rolníček. Dvě děvčata jdou kolem stodoly směrem k chalupě.

1. VÝSTUP

Dvě děvčata.

1. děvče: Tak vidíš, jak jsme to přeběhly, ani jsme si botky neumazaly. A přitom všude ve vsi je tolik bláta...
(*Zastaví se a otírají si slámou botky.*)
1. děvče (něco zahlédne ve slámě): Co je to?
2. děvče (se dívá): To je Mitrič, jejich čeledín. Podívejme, jak se nalil.
1. děvče: Ale on přece už nepije?
2. děvče: Nepije, jen když není co.
1. děvče: Nejspíš šel pro slámu... a usnul... Má ještě v rukou provaz.
2. děvče (poslouchá): Pořád zpívají. Určitě jim ještě nepožehnali. Akulina prej neukápla ani slzičku.
1. děvče: Maminka povídala, že se vdává proti své vůli. Otčím jí prej pohrozil, jinak by se nevdala. Povídalo se všelicos...

2. VÝSTUP

Předchozí a Marina — dohání dívky.

Marina: Buďte zdravý, děvčata!

Děvčata: I vy, tetičko!

Marina: Jdete na svatbu?

1. děvče: Už to začalo. Jen se chcem podívat.

Marina: Zavolejte mi toho mýho, Semjona ze Zujeva. Znáte ho, ne?

1. děvče: Jak by ne. Je to přece ženichův příbuznej.

Marina: Ženichův strýc.

2. děvče: A jak to, že ty nejdeš na svatbu, tetičko? Nechat si ujit takovou příležitost...

Marina: Nechtělo se mi a ani nemám čas. Nepřijeli jsme na svatbu. Jedeme s ovsem do města. Zastavili jsme, abysme nakrmili koně, a toho mýho zatáhli na svatbu.

1. děvče: Ke komu jste zajeli? K Fodoryčovi?

Marina: Právě k němu. Já tady počkám a ty, prosím tě, toho mýho zavolej. Vyvolej ho od stolu, srdíčko. Řekni: tvoje Marina ti vzkazuje, že máš jet. Kamarádi už zapřahají.

1. děvče: Dobrá, když nechceš jít ty sama...

(*Děvčata odcházejí po cestičce ke dvoru. Je slyšet písně a rolničky.*)

3. VÝSTUP

Marina sama.

Marina (se zamýšlí): Což o to, mohla bych tam jít, ale nechce se mi. Neviděla jsem ho od té doby, co se mě odřek. Je to dýl než rok... Ráda bych se podívala, jak žije s tou svou Anisjou. Povídá se, že to u nich neklape. Ona má divnou národu. Nejednou asi vzpomínal. Zlákalo ho pohodlný živobytí. A tak mě prodal, bůh s ním, nezlobím se na něho. Tenkrát mi bylo hořko. A jak! Teď už jsem to všechno přežila a zapoměla. Kdybych

ho tak aspoň očkem zahlídla... (*Dívá se ke dvoru a zahlédne Nikitu.*) Hleďme! Jde sem. Že by mu to děvčata řekla? A proč opouští hosty? Radši půjdu.

4. VÝSTUP

Marina a Nikita (blíží se, hlavu sklopenou, mává rukama a něco mumlá.)

Marina: Tváří se jako o pohřbu!

Nikita (zahlédne Marinu): Marino, Marinko, kamarádko moje... Copak tady...

Marina: Jdu za tím svým.

Nikita: Proč jsi nepřišla na svatbu? Viděla bys mě a usmála se na mě.

Marina: Proč bych se na tebe smála? Jdu pro toho svého.

Nikita: Ach, Marinko! (*Chce ji obejmout.*)

Marina (ho zlostně odstrčí): Přestaň. Co bylo, bylo. Přišla jsem si pro hospodáře. Je u vás?

Nikita: Ty mi zakazuješ vzpomínat na to, co bylo?

Marina: K čemu by to bylo dobré? Co bylo, bylo.

Nikita: A víc se to nevrátí?

Marina: Ne, nevrátí. A... pročpak jsi odešel od stolu? Hospodář a odejde...

Nikita (se posadí do slámy): Kdybys věděla... Smutno je mi, Marino. Radši bych se neviděl. Odešel jsem od stolu, opustil jsem hosty, abych se na nikoho nemusel koukat.

Marina (k němu přistoupí blíž): A pročpak?

Nikita: Nechutná mi jídlo ani pití, nespím celý noci. Je mi těžko, k zalknutí. A nejhorší je, že nemám, komu bych se svěřil se svým trápením.

Marina: Život přináší radost i žalost. Já jsem si svoje taky vytrpěla a přešlo to.

Nikita: Vidíš, u tebe to přešlo a na mě došlo.

Marina: A jak to tak?

Nikita: Svět mě omrzl. A sám sebe jsem taky omrzl. Ach, ty... škoda, že sis mě nedovedla udržet. Takhle jsi mě i sebe zahubila.

Marina (stojí u stodoly, pláče, ale ovládá se): Já si na svoje živobytí nestěžuju. Nikito. Dej bůh, aby se měli všichni tak jako já. Tenkrát jsem všechno po pravdě muži vyznala. Odpustil mi. A nikdá jsem od něj neslyšela křivý slůvko. Já si nestěžuju. Muž je mírnější a uznalejší. Starám se o jeho děti, peru, šiju... Taky mě lituje. Proč bych si naříkala? Pánbůh to nejspíš tak chtěl. A jak ty se máš? Seš boháč...

Nikita: Já? Nechci kazit svatbu, ale nejradši bych vzal tuhleten provaz (*vezme do ruky provaz, co leží v seně*) a na tomhle trámu bych se oběsil. Pečlivě bych uvázal smyčku, vylez bych tam a hup! hlavou do oprátky. Takový já mám živobytí!

Marina: Pámbu s tebou... přestaň!

Nikita: Myslíš si, že žertuju? Že jsem pil? Ne, nejsem opilej. Já se v poslední době nedokážu ani opít. To smutek mě užírá. Natolik mě omrzl celý svět! Pamatuješ, jak jsme si krátili noci na dráze? To bylo živobytí... ale teď?

Marina: Nesyp sůl do rány, Nikito. Já nejsem volná a ty taky ne. Můj hřích mi odpustili a co bylo, nech spát.

Nikita: Ale co si mám počít se svým srdcem? Kam se poděju?

Marina: Máš ženu. Neohlížej se po jinejch, a starej se o tu svoji. Měl jsi Anisju rád, tak ji měj rád o dál.

Nikita: Je jako pelyněk. Omotala mě jako suchá tráva.

Marina: Ať je jaká je — je to tvoje žena. Ale... darmo mluvit. Radši běž k hostům a zavolej toho svého.

Nikita: Kdybys věděla... Ale škoda řečí.

5. VÝSTUP

Nikita, Marina, její muž a Anuška.

Marinin muž (míří ze dvora brunátný a opilý): Marino!

Hospodyně! Seš tu, ženo?

Nikita: Táhle jde tvůj hospodář. Volá tě. Jen běž.

Marina: A co ty?

Nikita: Chvilku si tady odpočinu. (*Ulehne do slámy.*)

Marinin muž: Kde je?

Aňutka: Táhle, u stodoly.

Marinin muž: Co stojíš? Jen pojď. Hospodáři ti nakazují, abys přišla a neurazila je. Za chvíli svatba odjede a my půjdeme.

Marina (jde mu vstříc): Nechtělo se mi...

Marinin muž: Jen pojď, povídám. Vypiješ skleničku. A po-přeješ tomu čtverákovi Petruňovi. Hospodáři by se ura-zili a my ještě všechno stihneme. (*Obejme ji a vrávoravě odchází společně s ní.*)

6. VÝSTUP

Nikita a Aňutka.

Nikita (se zvedne a posadí se na slámě): Sotva jsem ji uviděl, sevřelo se mi srdce a bylo mně ještě hůř. Žil jsem, jenom když jsem byl s ní. Pro nic za nic jsem zahubil svůj mla-dej život, svou bujnou hlavu! (*Lehne si.*) Kam se poděju? Ach, sirá země, matičko moje, rozevři se!

Aňutka (zahlédne Nikitu a rozběhne se k němu): Tatínku, ta-tínku! Hledají tě. Všichni už jim požehnali, i kmotr. Ať mi jazyk zdřevění, jestli lžu! A už se zlobí.

Nikita (pro sebe): Kam se jen poděju...

Aňutka: Copak? Co to povídáš?

Nikita: Nic, já jen tak... A nedotírej.

Aňutka: Pojď, tatínku! (*Nikita mlčí. Aňutka ho táhne za ruku.*)

Pojď, a požehnej jim! Vážně, zloběj se, nadávají.

Nikita (se jí vytrhne): Nech mě!

Aňutka: Tak ale pojď!

Nikita (jí hroží opratěmi): Běž, povídám. Nebo tě...

Aňutka: Pošlu sem maminku. (*Odběhne.*)

7. VÝSTUP

Nikita sám.

Nikita (vstane): Jak mám jít? Jak mám vzít do ruky svatej obraz? Jak se jí mám podívat do očí? (*Znovu si lehne.*)

Kdyby tady byla nějaká díra do země, hned bych do ní vlezl. Aby nikdo neviděl mě a já taky nikoho. (*Znovu se zvedne.*) Nepůjdu... Ať jdou všichni k čertu. Nepůjdu. (*Zouvá si holínky a bere do ruky provaz. Udělá smyčku a na-vlékne si ji kolem krku.*) Tak...

8. VÝSTUP

Nikita a Matrjona. Sotva Nikita zahlédne matku, svlékne si oprátku a znovu si lehne do slámy.

Matrjona (kvapně se blíží): Nikito! Nikito! Ani se neozve. Nebo se zpil? Běž, chlapče zlatá. Už na tebe čekají, dočkat se nemůžou.

Nikita: Co jste to se mnou udělaly? Dočista jsem ztratil svou lidskou podobu.

Matrjona: Co to povídáš? Jen běž, synku, a požehnej jim, jak se sluší a patří, a pak si dělej, co chceš. Všichni na tebe čekají.

Nikita: A jak jim mám požehnat?

Matrjona: Jak, jak... copak to nevíš?

Nikita: Víím, jenomže... Já nemůžu... Tuze jsem jí ublí-žil...

Matrjona: Ublížil, ublížil... Teď na to vzpomínej! Nikdo o tom neví, ani kocour, ani kočka, ani pop Jeroška. A ona se vdává.

Nikita: Vdává, vdává...

Matrjona: Toseví, pohrozili jste jí. Ale bere si jinýho. Co si má počít? Měla vzít dřív rozum do hrsti. Teď už se ne-může vzpírat. A rodiče ženicha taky můžou olíznout všech deset. Dvakrát se na nevěstu přijeli podívat. Peníze dostala. Všecko je pod pokličkou.

Nikita: A co je ve sklípku?

Matrjona (se směje): Ve sklípku? Zelí, nakládáný hříbky, brambory. Proč vzpomínat na to, co bylo.

Nikita: Rád bych zapomněl, ale nejde to. Jak si na to vzpomenu, tak ho slyším plakat. Co jste to se mnou udě-laly?

Matrjona: Co tě to napadlo? Takhle vyvádět, namouduši...

Nikita (se převrátí a leží obličejem k zemi): Netrapte mě, maminko. Já už mám všeho po krk...

Matrjona: Musíš tam jít, věř mi. Lidi už takhle mají řeči. A když si otčím nevěsty netroufne mladým požehnat, hned si to začnou dávat všelijak dohromady. Kdo chodí s drzým čelem, toho neprohlásí za zloděje. Když utíkáš před vlkem, narazíš na medvěda. Nejlepší je tvářit se jako by nic a neztrácet kuráž. Nebo tě prokouknou.

Nikita: Zapletly jste mě...

Matrjona: Nech toho. A pojďme. Běž a požehnej jim. Ať je všechno, jak má být.

Nikita (leží na břiše): Já nemůžu.

Matrjona (pro sebe): Co to jenom je? Pořád nic a najednou vyvádí jako pominutej. Nejspíš ho někdo uřknul. Vstávej, Nikito! Podívej, jde sem Anisja, opustila hosty...

9. VÝSTUP

Nikita, Matrjona, Anisja.

Anisja (naparáděná, červená, podnapilá): Všecko je náramně hezký. Hosti jsou spokojení. Kde je?

Matrjona: Tady, růžičko. Leží na slámě a odmítá vstát.

Nikita (se dívá na ženu): Hleďme, taky se nalízla! Jak se na ni jen podívám, všecko se ve mně vzpříčí. Jak s ní mám vydržet? (*Obrátí se obličejem dolů.*) Jednou ji zabiju. A bude po všem.

Anisja: Vida, zaleze do slámy! To tě víno tak sklátilo? (*Směje se.*) Poležela bych si tady s tebou, ale nemám kdy. Pojď, já tě tam dovedu. Jak je v chalupě hezky! Radost pohledět. A všude vládne shoda. Ženské pěkně zpívají. Hosti už jsou v náladě. Všecko je moc hezký, komu čest, tomu čest!

Nikita: Co je na tom hezkýho?

Anisja: Svatba, veselá svatba. Všichni říkají, že taková svatba bejvá málokdy. Všecko jak se sluší a patří. Pojď,

půjdem. Trochu jsem pila... ale povedu tě. (*Vezme ho za ruku.*)

Nikita (se jí vytrhne, s odporem): Jen běž sama. Já přijdu za tebou.

Anisja: Co se cukáš? Všecko je urovnáno, uhlazeno... Měli bysme žít a radovat se. Všecko je tak, jak má být. Jsem tak ráda, že to ani nedovedu vypovědět. Jako bych si tě podruhé brala. Hosti jsou spokojení. Všichni pořád děkují. Bodejť, sešli se tu náramní lidé. I Ivan Mosejič a strážmistr. Taky všecko vychvalovali.

Nikita: Tak s nima poseď — proč jsi přišla za mnou?

Anisja: Musíme jít. Copak se to sluší? Hospodáři odešli a hosty opustili. Takoví hosti si to od nás nezaslouží.

Nikita (vstane a otřepává si slámu): Běžte, přijdu za váma.

Matrjona: Noční kukačka přetrumfla denní v kukání. Mě neposlech, ale za ženou jde. (*Matrjona a Anisja odcházejí.*) Tak přijdeš?

Nikita: Jen běžte, přijdu hned za váma a požehnám jim... (*Ženské se zastaví.*)

Běžte, jen běžte... přijdu za váma.

(*Obě odcházejí. Nikita se za nimi zamyšleně dívá.*)

10. VÝSTUP

Nikita sám, později Mitrič.

Nikita (se posadí a zouvá se): Jen si čekejte! A pak si hledejte! „Navlík si oprátku a teď visí na trámu.“ Vida, i opratě tu jsou. (*Zamyslí se.*) Aspoň bych zaplašil smutek. I to největší trápení by pominulo. Sedí mi to tady uvnitř a ne a ne se toho zbavit. (*Zahledí se ke dvoru.*) Že by zase pro mě šla? (*Napodobuje Anisju.*) „Všecko je náramně hezký... Poležela bych si s tebou.“ Fuj, zmije jedna! Můžeš se se mnou objímat, až mě sundají z trámu. (*Popadne provaz a trhne jím.*)

Mitrič (se opilý zvedne a nepouští provaz): Ne, nikomu ho nedám. Sám ji přinesu. Řek sem, přinesu slámu a taky že jo. To seš ty, Nikito? (*Směje se.*) Kerej čert tě sem...

Jdeš pro slámu?

Nikita: Dej sem provaz.

Mitrič: Ne, počkej. Chlapi mě poslali. Já sám... (*Žvedne se, začne shrabovat slámu, ale zavrávorá; znovu se napřímí, ale nakonec padne do slámy.*) Vyhrála, potvora. Přemohla mě...

Nikita: Dej sem opratě.

Mitrič: Povídám, že nedám. Seš ty ale hloupej, třeba nejseš skoupej... Jako pařez. (*Směje se.*) Mám tě rád, ale seš hlupák. Koukáš, že jsem se dal znova na pití? Ale mně je to fuk. Myslíš si, že tě potřebuju? Jen se na mě podívej. Já jsem šikovatel, abys věděl. Šikovatel prvního grenadýrského pluku jejího veličenstva. Sloužil jsem poctivě vlasti a carovi. A ty si myslíš, že jsem voják? Kdepak, kamaráde. Jsem ten nejposlednější člověk, sirotek. Sešel jsem ze správný cesty. Zařek jsem se, že nebudu pít. A zase jsem začal. Myslíš si, že se tě leknu? Ani zdání! Nikoho se neleknu. Zkrátka jsem se do toho dal a basta! Teď dva tejdny budu pít, že nerozeznám ani bramboru od vořechu. Zpíju se do němoty, propíju čepici, zastavím legitimaci... A nikoho se neleknu. V pluku mě řezali, abych nepil. Pokaždý mě zmrskali... „Tak co, budeš pít?“ ptali se. „Budu,“ povídám. Co bych se bál těch neřádů? Takovej sem já! Jakýho mě pánbůh stvořil... Zařek jsem se, že nebudu pít. A taky že jsem nepil. Dneska jsem si čuch ke špuntu a už to jelo. A nikoho se nebojím. Nelžu, mluvím čistou pravdu... Co bych se bál? Takovej jsem já. Jeden pop mi povídá: Ďábel je ten největší chvastoun. Když se ty začneš chlubit, zastydíš se. A ten rohatej tě popadne do drápů a udělá s tebou, co se mu uráčí. Ale když se nebojím lidí, je mně hej! Plivnu satanáši do fousů i tý jeho mámě sviní! A on na mě nemůže. Jen to zkus, kamaráde!

Nikita (se pokřikuje): Co to... na mou duši... (*Odhodí provaz.*)

Mitrič: Co je?

Nikita (vstane): Tak ty mi poroučíš, abych se nebál lidí?

Mitrič: Co by ses bál. Jsou to neřádi. Jen se na ně koukni

v lázni. Všici jsou z jednoho těsta. Jeden je břichatej jako bečka a jinej hubenej jako tyčka. To je celej ten rozdíl. To by ses měl koho bát. Aby jim žáby do huby naskákaly.

11. VÝSTUP

Nikita, Mitrič, Matrjona (vyjde ze dvora).

Matrjona (volá): Tak co, jdeš už?

Nikita: Tak to bude lepší... Už jdu. (*Zamíří do dvora.*)

2. scéna

Změna dekorace. Světnice z prvního dějství, nabitá lidmi—sedí u stolů i postávají. V popředí v rohu Akulina s ženichem. Na stole jsou svaté obrazy a chléb. Mezi hosty je Marina s mužem a četnický strážmistr. Ženské zpívají. Anisja roznáší víno. Písně umlkají.

1. VÝSTUP

Anisja, Marina, její muž, Akulina, ženich, drožkář, četnický strážmistr, dohazovačka, družba, Matrjona, hosté a vesničané.

Drožkář: Mělo by se už jet. Do kostela je daleko.

Družba: Počkej ještě chvilku, až jim otčím požehná. Ale kdepak je?

Anisja: Už jde. Hned přijde, milí zlatí. Vezměte si ještě skleničku, neurazte nás.

Dohazovačka: Co tak dlouho? Čekáme už hodnou chvíli.

Anisja: Hned tu bude. Než řeknete švec, je tady. Jezte, milí zlatí. (*Roznáší víno.*) Hned přijde. Spusťte ještě něco, krásavice.

Drožkář: Všecko už přezpívaly, nemohly se dočkat.

(*Ženské zpívají. V polovině písně vejdou Nikita a Akim.*)

2. VÝSTUP

Předchozí, Nikita a Akim.

Nikita (drží Akima za ruku a postrkuje ho před sebou): Běž, tatínku, bez tebe to nepůjde.

Akim: Nemám rád, když tento...

Nikita (k ženským): Přestaňte. (*Obhlíží všechny ve světnici.*) Marino, jsi tady?

Dohazovačka: Běž, vem svatej obraz a požehnej jim.

Nikita: Počkej, dopřej mi trochu času. (*Ohlíží se.*) Akulino, seš tady?

Dohazovačka: Co vyvoláváš lidi? Kde by byla? Jako bys měl o kolečko víc...

Anisja: Lidičky! On je bos!

Nikita: Seš tady, tatínku? Podívej se na mě. Pravoslavní, jste tady všici? Já jsem tu taky! Tady mě máte! (*Poklekne.*)

Anisja: Co to děláš, Nikitko? Ach, moje hlava!

Dohazovačka: Tumáš!

Matrjona: Povídám: přebral francouzskýho vína. Vzpamatuj se... (*Chce ho zvednout, ale on si nikoho nevšímá a hledí před sebe.*)

Nikita: Pravoslavní! Zhřešil jsem a chci litovat svezh hříchů.

Matrjona (ho tahá za rameno): Přeskočilo ti? Lidičky zlatí, on se pomát. Měli by ho odvést.

Nikita (ji odstrčí): Nech mě! A ty poslouvej, tatínku.

Marinko, podívej se na mě. (*Hluboce se jí pokloní až k zemi a pak vstane.*) Provinil jsem se vůči tobě. Slíbil jsem, že si tě vezmu, a připravil jsem tě o čest. Ale pak jsem tě oklamal a opustil. Odpusť mi, proboha živýho! (*Žnovu se jí hluboce ukloní.*)

Anisja: Co ho to napadlo? Nikdo se ho na nic neptá. Ani se to nepatří. Vstaň, co děláš hlouposti?

Matrjona: Někdo ho uřknul. Dočista se pomát. Vstaň, k čemu ty zbytečný řeči? (*Táhne ho.*)

Nikita (zavrtí hlavou): Nesahej na mě! Odpusť mi, Marino.

Odpusť mi, pro boha tě prosím.

(*Marina si zastře rukama tvář a mlčí.*)

Anisja: Vstaň, povídám. Co to vyvádíš? Že si ti chce vyta-hovat takový věci! Nech toho. Hanba! Ach, moje hlava! Co to... Dočista mu přeskočilo.

Nikita (ji odstrčí a otočí se k Akulině): Akulino, poslouvej mě! Slyšte, pravoslavní! Pánbůh mě zatratil. Provinil jsem se vůči tobě, Akulino. Tvůj otec neumřel přirozenou smrtí. Otrávil ho.

Anisja (vykřikne): Moje hlava! Co to povídáš?

Matrjona: Není při smyslech. Odvedte ho.

(*Lidé k němu přistupují a chtějí ho odvést.*)

Akim (je odstrčí): Počkat, počkat, mládenci, tento...

Nikita: To já jsem mu nasypal jed. Odpusť mi, proboha svatýho.

Akulina (vyskočí): Lže! Já vím, kdo to udělal.

Dohazovačka: Co to... Sed!

Akim: Panebože! Takovej hřích...

Strážmistr: Zatkněte ho! A pošlete pro starostu a svědky. Hned sepišeme protokol. Vstaň a pojď sem.

Akim (k němu): Jen počkej, tento, ty jedna uniformo...

Nech ho, aby se tento... vyzpovídal.

Strážmistr (Akimovi): Nepleť se do toho, dědo. Mou povinností je sestavit protokol.

Akim: Seš ty ale tento... Počkej, povídám. Nepleť sem ten svůj protokol. Tohle je dílo boží... člověk se kaje a ty tento... mluvíš o protokolu...

Strážmistr: Zavolejte starostu!

Akim: Až dokoná boží dílo, pak tento... sepisuj...

Nikita: A ještě něčím jsem se vůči tobě provinil, Akulino. Spáchal jsem těžký hřích. Připravil jsem tě o nevinnost. Odpusť mi to, proboha! (*Uklání se jí až k zemi.*)

Akulina (vstává od stolu): Pusť mě, já se nebudu vdávat. On mi to poručil, ale teď... Ne, nevdám se.

Strážmistr: Opakuj, cos prve řekl.

Nikita: Počkejte, pane komisař, nechte mě, abych to dopo-věděl.

Akim (u vytržení): Jen mluv, děťátko. Vymluv se, uleví se ti.

Kaj se před bohem a neboj se lidí. Pánbůh všechno vidí!

Nikita: Já ničemník zabil otce a zahubil jsem i jeho dceru. Zneuctil jsem ji. Zahubil jsem ji i dítě.

Akulina: To je pravda.

Nikita: Zadusil jsem to maličký prknem. Seděl jsem na tom prkně a kostičky mu křupaly. (*Pláče.*) A pak jsem ho zahrabal ve sklípku. Já jsem to udělal, nikdo jinej jen já!

Akulina: Lže. Já mu to poručila.

Nikita: Nesnaž se mě zachránit. Já se teď nikoho nebojím. Odpusťte mi, pravoslavní! (*Uklání se až k zemi.*)

(*Pauza.*)

Strážmistr: Spoutejte ho. Jak je vidět, ze svatby sejde.

(*Přistupují lidé s opasky.*)

Nikita: Počkej, na to je dost času... (*Ukloní se otci až k zemi.*) Tatínku, odpusť mi. Tys mi hned říkal, když jsem začal páchat nepravosti: „Uvázneš drápkem a bude s tebou ámen.“ Ale já, duše hříšná, tě neposlech. Nedal jsem na tvoje slova. Měl jsi pravdu. Odpusť mi, proboha živého.

Akim (u vytržení): Pán bůh ti odpustí, synu můj. (*Obejme ho.*) Nade mnou se nesmíloval, ale nad tebou se smiluje. Tak je to...

3. VÝSTUP

Předchozí a starosta.

Starosta (vejde): Svědků je tady spousta.

Strážmistr: Hned provedeme výslech.

(*Nikitu spoutají.*)

Akulina (se postaví vedle něho): Povím vám čistou pravdu. Vyslychejte i mě.

Nikita (spoutaný): K čemu to? Všechno jsem udělal já. Nejdřív jsem to vyšpekuloval a pak jsem to proved. Odvedte mě, kam chcete. Nic víc vám neřeknu.

O p o n a